

Het onderwijs- en loopbaantraject bij Vlaamse tienermoeders

Een mixed-methods onderzoek naar het onderwijs- en loopbaantraject bij Vlaamse tienermoeders

Gitte Vandervoort

R0748042

Masterproef aangeboden tot het behalen van de graad

MASTER IN DE SOCIOLOGIE

Promotor: Prof. Dr. Jan Van Bavel

Verslaggever: Milena Franke

Dagelijkse begeleider: Bieke Maes

Academiejaar: 2023-2024

Word count: 20.256

Inhoud

Lijst van tabellen	3
Lijst van afkortingen	5
Voorwoord	6
Inleiding	7
1. Theoretisch kader	10
1.1 Tienermoeders in België	10
1.1.1 Sociaal-demografische trends	10
1.1.2 Beschikbare ondersteuning inzake onderwijs en loopbaan	11
1.2 Perspectieven ten aanzien van jong moederschap	12
1.2.1 De oorsprong van stigma's en de rol van sociaalwetenschappelijk onderzoek	12
1.2.2 Jong moederschap: crisis of uitdaging?	14
1.3 Onderwijs en tienermoederschap	15
1.3.1 Positieve gevolgen van onderwijs	16
1.3.2 Ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs	17
1.4 Loopbaan van tienermoeders	18
1.4.1 De impact van een zwangerschap en kinderen op de loopbaan	19
1.4.2 Het belang van opleidingsniveau	20
1.4.3 Ervaringen, motivaties en ambities inzake loopbaan	21
1.5 Sociale causatiehypothese en sociale steun	22
1.6 Onderzoeksvragen en hypothesen	23
2. Data en methode	25
2.1 Onderzoeksmethodologie	25
2.2 Dataverzameling, steekproef en analysemethode	26
2.2.1 Kwantitatieve luik	26
2.2.2 Kwalitatieve luik	28
2.3 Operationalisering	29
2.3.1 Sociaal-economische status en sociale steun	30
2.3.2 Het onderwijstraject	31
2.3.3 Het loopbaantraject	33
2.3.4 Controlevariabelen	35
3. Beschrijving van de steekproef	36
3.1 Data cleaning en wijze van contactname	36
3.2 Sociaal-demografische kenmerken	37

3.2.1 Leeftijd, leeftijd eerste bevalling, aantal kinderen en periode tussen eerste en tweede kind	37
3.2.2 Opleidingsniveau en beroepsactiviteit van tienermoeders	38
3.2.3 De intergenerationele cyclus van tienerzwangerschap	40
3.2.4 Constructie en verdeling van sociaal-economische status en sociale steun	40
3.3 Beschrijving cases interviews	42
4. Onderzoeksresultaten	43
4.1 Het onderwijstraject van Vlaamse tienermoeders	43
4.1.1 Het secundair onderwijs	43
4.1.2 De Vlaamse ondersteuningsmaatregelen	49
4.1.3 Het hoger onderwijs	52
4.2 Het loopbaantraject van Vlaamse tienermoeders	55
4.2.1 De toetreding tot de arbeidsmarkt	55
4.2.2 Het verdere verloop van de loopbaan	55
4.3 Kwalitatieve analyse van de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan	57
Conclusie en discussie	59
Referentielijst	65
Bijlagen	69
Bijlage 1. Vragenlijst	69
Bijlage 2. Interviewleidraad	77
Bijlage 3. Blanco toestemmingsformulier	83

Lijst van tabellen

Tabel 1. Frequenties en relatieve frequenties van tienermoeders naar de wijze waarop ze in contact zijn gekomen met de enquête (N=131)	36
Tabel 2. Beschrijvende statistieken van leeftijd, leeftijd eerste bevalling, aantal kinderen en aantal jaren tussen het eerste en tweede kind (N=83)	38
Tabel 3. Frequenties en relatieve frequenties van hoogst behaalde diploma van de respondent prenataal en bij het invullen van de enquête (N=128)	39
Tabel 4. Frequenties en relatieve frequenties inzake de arbeidsstatus (N=115)	39
Tabel 5. Frequenties en relatieve frequenties omtrent intergenerationele cyclus van tienerzwangerschap (N=125)	40
Tabel 6. Frequenties en relatieve frequenties van sociaal-economische status (N=99)	41
Tabel 7. Frequenties en relatieve frequenties van sociale steun (N=43)	41
Tabel 8. Kruistabel van sociaal-economische status en sociale steun (N=33)	42
Tabel 9. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject	44
Tabel 10. Kruistabel van sociale steun en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject	45
Tabel 11. Resultaten objectief secundair onderwijstraject	45
Tabel 12. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject	47
Tabel 13. Kruistabel van sociale steun en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject	48
Tabel 14. Resultaten <i>Fisher-Freeman-Halton-Exact Test</i> voor subjectief secundair onderwijstraject	49
Tabel 15. Frequenties en percentages van de mate van gebruik van de beschikbare ondersteuning inzake onderwijs (N=74)	50
Tabel 16. Frequenties en rijpercentages over de vraag in hoeverre de ondersteuningsmaatregelen voldoen aan de noden van Vlaamse tienermoeders	51
Tabel 17. Frequenties en relatieve frequenties inzake de mening met betrekking tot gesubsidieerde kinderopvang (N=67)	51
Tabel 18. Frequenties en relatieve frequenties van initiële opleiding hoger onderwijs (N=43)	53
Tabel 19. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het objectief hoger onderwijstraject	53
Tabel 20. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van subjectief hoger onderwijstraject	54

Tabel 21. Kruistabel van sociaal-economische status en moeilijkheden bij het toetreden tot de arbeidsmarkt (N=70)	55
Tabel 22. Kruistabel van termijn tienermoeder en de indicatoren van het objectief loopbaantraject	56
Tabel 23. Resultaten lineaire regressie subjectief loopbaantraject	57
Tabel 24. Thema's ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan	58
Tabel 25. Vragenlijst	69

Lijst van afkortingen

CIG	Centrum Integrale Gezinszorg
CKG	Centrum kinderopvang en gezinsondersteuning
OCMW	Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn
SES	Sociaal-economische status
SIO	Synchroon internetonderwijs
TOAH	Tijdelijk onderwijs aan huis
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling

Voorwoord

Langs deze weg zou ik graag iedereen willen bedanken die mij heeft geholpen bij het tot stand brengen van mijn masterproef. Eerst en vooral wil ik Fara vzw en in het bijzonder Kirsten bedanken. Dankzij de feedback van Kirsten heb ik een mooie vragenlijst ontwikkeld, volledig afgestemd op tienermama's en hun leefwereld. Daarnaast wil ik Bieke ook bedanken voor de vele feedbackgesprekken en om mij in de juiste richting te sturen. Ook zou ik graag mijn papa bedanken om mijn eindwerk tientallen keren na te lezen. Verder wil ik Prof Van Bavel bedanken voor de begeleiding. Als laatste en belangrijkste, zou ik graag alle respondenten bedanken die hebben deelgenomen aan de online survey of interviews.

Inleiding¹

“Het aantal tienerzwangerschappen in België daalt en dat is slecht nieuws voor zwangere jongeren” kopte Het Laatste Nieuws (Stylemans, 2023). In het artikel kaart Kirsten Elen, een medewerker van Fara vzw, aan dat het dalende aantal tienermoeders er onbedoeld toe leidt dat er minder tot niet wordt geïnvesteerd in onderzoek omtrent tienermoeders. Daar wil dit onderzoek verandering in brengen, namelijk een nieuwe studie naar het onderwijs- en loopbaantraject van Vlaamse tienermoeders in samenwerking met Fara vzw. Zij zullen deze nieuwe resultaten aanwenden om beleidsmakers te adviseren, hulpverleners te informeren alsook hun eigen werking beter af te stemmen op de noden van tienermoeders.

Tienermoeders worden beschouwd als een kwetsbare groep binnen onze samenleving (Sniekers, 2019). Aangezien deze groep wordt gedefinieerd als meisjes die tussen hun tien en negentien jaar zwanger worden, zitten ze vaak nog op de schoolbanken wanneer ze zwanger worden en bevallen of maken ze de overstap van onderwijs naar de arbeidsmarkt (Brants & Vermeire, 2020; Jacquemyn, Temmerman, & Dom, 2001). De jonge meisjes staan hierna voor de uitdaging om zowel ouderschap als onderwijs of werk te combineren. De Vlaamse overheid heeft dan ook verschillende ondersteuningsmaatregelen ingevoerd met als doel de tienermoeders te ondersteunen in zowel hun ouderschap als het behalen van hun secundair diploma (Fara, z.d.). De huidige samenleving wordt door sommige academici immers beschreven als een kennismaatschappij “waar activiteiten en beslissingen op alle gebieden van het leven gebaseerd zijn op kennis” en onderwijs dus een belangrijke rol inneemt (Jessop, 2008, p. 13). Hieruit volgt dat ook tewerkstelling samenhangt met onderwijs (Dijkstra, 2012). Tienermoeders hebben een lager opleidingsniveau dan hun leeftijdsgenoten zonder kinderen en kennen een lagere arbeidsparticipatie en inkomen (Paulussen et al., 2013). Onderzoek in Vlaanderen naar het onderwijs en de loopbaan van tienermoeders is zo goed als onbestaande, met uitzondering van Paulussen et al. (2013) die de beeldvorming van jong ouderschap op de Vlaamse televisie onderzochten en De Wilde (2009) die onderzoek heeft gedaan naar de sociaal-demografische kenmerken van tienermoeders. Veel onderzoek waarnaar wordt verwezen kadert zich dan ook binnen de context van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten waar tienerzwangerschappen frequenter voorkomen (Paulussen et al., 2013).

De publieke opinie ten aanzien van tienerouders is overheersend negatief. Jong ouderschap wordt als een sociaal probleem bestempeld en men vreest dat de tiener zijn/haar ontwikkelings- en carrièrekansen verliest. De idee heerst dat tienerouderschap de oorzaak is van een zwakke sociaal-economische situatie en dus om armoede te bestrijden moet het

¹ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef ‘Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders’ uit het academiejaar 2022-2023

aantal tienerzwangerschappen dalen (De Wilde, 2008). Deze visie komt dan ook terug in preventiecampagnes en zorgt ervoor dat tienermoeders blijven gestigmatiseerd worden (SmithBattle, 2020). Ook het sociaalwetenschappelijk onderzoek naar tienermoeders werd lang gekenmerkt door de idee dat het tienerouderschap zélf de oorzaak is van een zwakke sociaal-economische status (Breheny & Stephens, 2007; SmithBattle, 2020). Echter, meerdere onderzoekers (Franck & Nicaise, 2018; Kil et al., 2015; Poesen-Vandeputte & Nicaise, 2012) hebben aangetoond dat dit niet het geval is, het effect is eerder omgekeerd. Tieners die voor hun zwangerschap in een zwakke sociaal-economische situatie zitten, ondervinden meer moeilijkheden in het combineren van hun zwangerschap en/of het ouderschap met bijvoorbeeld onderwijs en werk. Voorgaande is eveneens wat de sociale causatiehypothese stelt, namelijk: problemen gelinkt aan tienerouderschap houden verband met de sociaal-economische status vóór de zwangerschap (De Wilde, 2009).

Het doel van dit onderzoek is om het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders in kaart te brengen op zowel een kwantitatieve als kwalitatieve manier. Voorgaande internationale en Vlaamse studies inzake het onderwijs en de loopbaan van jonge moeders focussen voornamelijk op meer statische uitkomsten zoals het behaalde diploma of de huidige job in plaats van het hele traject dat ze hebben afgelegd om zo tot een meer dynamisch overzicht te komen (De Wilde, 2009; Hendrick & Maslowsky, 2019; Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022; Paulussen et al., 2013). Het traject in kaart brengen is relevant aangezien hierdoor kan achterhaald worden waar de tienermoeders moeilijkheden ondervinden en waar ze extra of beter ondersteund kunnen worden. Eveneens zal dit onderzoek recente data opleveren en mogelijkheden bieden voor verder onderzoek. Voorts kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan de te onderzoeken doelgroep zelf. Tienerzwangerschap is immers omgeven met sociale normen en stigma's uit de omgeving die de constructie tienerzwangerschap betekenis geven en dit problematiseren (Cense & Ganzevoort, 2019). Tot slot is het doel ook dat Fara vzw en eventueel andere organisaties over recente data beschikken om vormingen te geven en hun aanbod beter op de noden van hun doelgroep af te stemmen.

Het eerste hoofdstuk, het theoretisch kader, biedt een overzicht van de relevante literatuur. Vooraleer de relevante literatuur wordt beschreven inzake het onderwijs en de loopbaan van tienermoeders, worden de sociaal-demografische trends in Vlaanderen en de beschikbare ondersteuning inzake onderwijs en loopbaan voor tienermoeders beschreven. Hierna worden de perspectieven ten aanzien van jong ouderschap geduid. Hierbij wordt eerst de oorsprong van stigma's ten aanzien van tienermoeders en de rol van sociaalwetenschappelijk onderzoek hierin uiteengezet en vervolgens worden de twee grote perspectieven, jong moederschap als crisis of uitdaging, uitgelegd. Daarna biedt de sectie onderwijs en tienermoederschap een overzicht van de positieve gevolgen van onderwijs en van de ervaringen, motivaties en

ambities van tienermoeders inzake onderwijs. De volgende sectie beschrijft wat de impact van een zwangerschap en kinderen op de loopbaan is, het belang van opleidingsniveau in de context van werk en de ervaringen, motivaties en ambities van tienermoeders inzake hun arbeidsloopbaan. De voorlaatste sectie van het eerste hoofdstuk duidt de sociale causatiehypothese en de rol van sociale steun en schetst alle onderzoeksvragen en bijhorende hypothesen. Vervolgens beargumenteert het tweede hoofdstuk alle gemaakte keuzes inzake onderzoeksmethodologie, dataverzameling, steekproef en analysemethode en tot slot de gekozen operationalisering. In het derde hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de data-cleaning en van de steekproef. Het vierde hoofdstuk behandelt de bekomen onderzoeksresultaten van zowel het kwantitatieve als kwalitatieve deel. Tot slot worden de resultaten samengevat in de conclusie waarna wordt stilgestaan bij de validiteit van dit onderzoek. In de discussie worden de bekomen resultaten geïnterpreteerd en suggesties geformuleerd voor beleidsmakers, organisaties die met tienermoeders werken en vervolgonderzoek.

1. Theoretisch kader

1.1 Tienermoeders in België²

1.1.1 Sociaal-demografische trends

Wanneer op Europees niveau wordt gekeken naar het aantal tienerzwangerschappen per land bevindt België zich in de top tien landen met het laagste aantal tienermoeders. Er zijn drie relevante sociaal-demografische cijfers om te bestuderen inzake tienermoederschap, namelijk het aantal tienerzwangerschappen, het geboortecijfer bij tienermoeders en het abortuscijfer. In België kennen deze drie maatstaven een dalende trend hoewel er verschillen zijn op te merken tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Zowel het aantal tienerzwangerschappen als het abortuscijfer en het geboortecijfer zijn het laagst in Vlaanderen. De dalende trend in het aantal tienermoeders kent niet één enkele oorzaak maar betreft eerder een samenloop van verschillende factoren zoals de dalende seksuele activiteit bij 17- tot 18-jarige meisjes, het toenemende gebruik van anticonceptie en de veranderende maatschappelijke tendensen omtrent vruchtbaarheid en ouderschap (Brants & Vermeire, 2020).

In 2009 heeft De Wilde een uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar de sociaal-demografische kenmerken van tienermoeders in Vlaanderen. Hieruit blijkt ten eerste dat de gemiddelde leeftijd bij een tienerbevalling 18.71 jaar is en dus gemiddeld gezien zijn tienermoeders dus meerderjarig. Ten tweede heeft 70 percent van de meisjes een Belgische oorsprong. Vervolgens blijkt dat 26 percent van de tienermoeders tot de beroepsbevolking behoort wat, in vergelijking met hun leeftijdscategorie, een grote groep is. Dit impliceert dat ze vroeger tot de arbeidsmarkt toetreden dan hun leeftijdsgenoten die vaak nog studeren op hun 18 of 19 jaar. Ook kan er opgemerkt worden dat ze over het algemeen lager geschoold zijn dan hun leeftijdsgenoten en dit verschil neemt toe naarmate er meerderjarige tiengroepen vergeleken worden. Dit houdt in dat tienermoeders hun opleidingsniveau minder verhogen in vergelijking met hun leeftijdsgenoten (Bae, 2020). Bovendien beschikken tienermoeders minder vaak over een ASO-diploma ten opzichte van hun leeftijdsgenoten. Tot slot is 74 percent, het grootste deel, van de tienermoeders ongehuwd. Over het algemeen beschikken tienermoeders over een aantal kenmerken die geassocieerd worden met een lage sociaal- economische status (De Wilde, 2009). Er missen echter gegevens die het mogelijk maken om uitspraken te doen met betrekking tot de verdere toekomst van tienermoeders aangezien de gebruikte data bij voorgaand onderzoek voornamelijk afkomstig zijn van vlak na de bevalling. Dit onderzoek

² Dit hoofdstuk werd overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

hoopt hierin een bijdrage te leveren door ook te focussen op tienermoeders die meerdere jaren geleden zijn bevallen om zo meer van het traject in kaart te brengen.

1.1.2 Beschikbare ondersteuning inzake onderwijs en loopbaan

In België valt het beleid inzake onderwijs onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen, dat wil zeggen dat het onderwijsbeleid dus kan verschillen naargelang de betreffende Gemeenschap. Artikel 127 van de Belgische Grondwet verzekert de onderwijsbevoegdheid als behorend tot de Gemeenschappen met uitzondering van “a) de bepaling van het begin en het einde van de leerplicht; b) de minimale voorwaarden voor het uitreiken van de diploma’s; c) de pensioenregeling”. Deze drie genoemde zaken behoren tot de federale bevoegdheden. Dit onderzoek focust zich enkel op Vlaanderen, waar de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest zijn gefuseerd tot de Vlaamse overheid. Binnen Vlaanderen is de Minister van Onderwijs en Vorming bevoegd voor alle zaken met betrekking tot onderwijs, uitgezonderd de drie bovengenoemde aangelegenheden (Vlaams Parlement, z.d.).

Er zijn enkele specifieke ondersteuningsmaatregelen inzake onderwijs getroffen vanuit de Vlaamse Overheid met als doel tienermoeders te ondersteunen in het afmaken van het secundair onderwijs en de band met school niet te verliezen. Ten eerste hebben tienermoeders recht op tien weken moederschapsrust voor scholieren startend vanaf één week voor de uitgerekende bevallingsdatum en dit blijft doorlopen in de schoolvakanties. Hiervoor is een attest van de gynaecoloog vereist. Hierbij dient worden opgemerkt dat werknemers recht hebben op vijftien weken moederschapsrust, een verschil van vijf weken. Ten tweede kunnen ze gebruik maken van synchroon internetonderwijs (SIO) dat georganiseerd wordt door Bednet. Dit zorgt ervoor dat de tienermoeders tijdens hun zwangerschap en/of moederschapsrust vanop afstand de lessen live kunnen volgen en de mogelijkheid hebben om actief mee te participeren. Het is kosteloos voor zowel de school als de tienermoeders. Ten derde hebben de ze recht op tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH), wat gecombineerd kan worden met SIO. Dit houdt in dat er vier lestijden per week een leerkracht aan huis les komt geven. Tienermoeders hebben hier recht op tot drie weken na de moederschapsrust en tot maximaal negen weken na de bevalling (Fara, z.d.; Onderwijs Vlaanderen, z.d.). Tot slot hebben minderjarige tienermoeders recht op het laagst mogelijke tarief in de kinderopvang (Fara, z.d; Kind & Gezin, 2022). Hoewel er dus meerdere ondersteuningsmaatregelen specifiek voor schoolgaande Vlaamse tienermoeders zijn ingevoerd, is er nog geen onderzoek uitgevoerd naar in hoeverre deze maatregelen tegemoetkomen aan de noden van tienermoeders, in welke mate tienermoeders hiervan

gebruik maken en wat eventueel voor verbetering vatbaar is. Dit onderzoek hoopt hierin een bijdrage te leveren. Bijkomend zal ook de mening over het laagst mogelijk tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang bevestigd worden.

Wat betreft ondersteuning inzake werk, zijn er geen specifieke maatregelen voor tienermoeders. Indien meerderjarige tienermoeders opnieuw gebruik willen maken van het laagst mogelijke tarief in de kinderopvang, moeten ze een attest inkomenstarief aanvragen bij Kind en Gezin. Hierna wordt op basis van het gezamenlijk belastbaar beroepsinkomen en het aantal kinderen ten laste bepaald in hoeverre de tienermoeder aanspraak heeft op een verlaagd tarief. Daarnaast biedt de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling (VDAB) hulp bij het zoeken naar een baan. Iedere Vlaamse werkzoekende kan hier terecht op voorwaarde dat het individu is ingeschreven als werkzoekende (Vlaamse overheid, z.d.).

1.2 Perspectieven ten aanzien van jong moederschap³

1.2.1 De oorsprong van stigma's en de rol van sociaalwetenschappelijk onderzoek

Jong moederschap wordt omringd door stigma's, welke hun oorsprong vinden in onder andere de idee dat tienermoeders de leeftijdsnormen voor ouderschap overschrijden en de idee dat ze uit sociaal-economische achtergestelde situaties komen (SmithBattle, 2020). Vóór de jaren zeventig in de twintigste eeuw werden tienermoeders zelden gestigmatiseerd. De context in de jaren zeventig verschilt uiteraard met de hedendaagse context, aangezien seks voor het huwelijk taboe was en dit dus werd verhuld door zogenaamde *shotgun* huwelijken, een huwelijk omwille van een zwangerschap, en adopties. Tienerouderschap wordt tegenwoordig meer geproblematiseerd dan een halve eeuw geleden. Dit staat in tegenstelling tot de dalende trend van het aantal tienerzwangerschappen. Een mogelijke verklaring is te vinden in de maatschappelijke tendensen die zich de voorbije halve eeuw hebben voorgedaan. Ten eerste is het beschikbaar worden van de pil een belangrijke drijfveer geweest tot het plannen van een zwangerschap waardoor een ongeplande zwangerschap, een gebrek aan controle, moeilijker te begrijpen valt. Ten tweede is het onderscheid tussen adolescentie en volwassenheid scherper geworden. Tijdens de adolescentie staat het zoeken en ontwikkelen van de eigen identiteit centraal, waarna in de volwassenheid het vormen van een gezin centraal staat. Wanneer een adolescent zwanger wordt, staan deze twee ontwikkelingsfasen in strijd met elkaar en de idee heerst dat dit alleen maar moeilijk kan verlopen (De Wilde, 2008). Tot slot is

³ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

de gemiddelde leeftijd waarop Vlaamse moeders hun eerste kind krijgen aan het stijgen waardoor het op jonge leeftijd minder evident lijkt om klaar te zijn voor het moederschap (Brants & Vermeire, 2020).

Naast de maatschappelijke veranderingen vanaf de jaren zeventig, heeft ook de academische wereld een impact gehad op het perspectief ten aanzien van jong ouderschap. Oude studies omtrent tienerouders linkten deze groep aan slechte onderwijsuitkomsten, een laag inkomen en slechte opvoedingsresultaten. Als gevolg hiervan werd jong ouderschap enerzijds beschouwd als een sociaal probleem en anderzijds ontstond de opinie dat de jonge moeders de ontwikkeling van hun kinderen in gevaar zouden brengen. Echter, de negatieve resultaten werden overschat doordat onderzoekers “de sociale achterstand, de minderheidsstatus en de tegenslagen in de kindertijd die aan tienerzwangerschappen voorafgaan” over het hoofd zien (Breheny & Stephens, 2007; SmithBattle, 2020, p. 323). Doordat jong ouderschap werd benaderd als een sociaal probleem, werden de negatieve gevolgen overschat en de positieve gevolgen genegeerd (Bunting & McAuley, 2004)

Het doel van onderzoek is het produceren van kennis, wat op zijn beurt een belangrijke rol speelt in het beïnvloeden van dominante attitudes, beleid en hulpverlening. Binnen het sociaalwetenschappelijk onderzoek wordt jong moederschap doorgaans bestempeld als een sociaal probleem geassocieerd met een laag opleidingsniveau en het hebben van meer kans om werkloos te zijn of in armoede te leven (Breheny & Stephens, 2007; SmithBattle, 2020). Breheny en Stephens (2007) hebben, aan de hand van een discoursanalyse, diverse artikels omtrent jong moederschap in de sociaalwetenschappelijke literatuur onderzocht. De geselecteerde onderzoeken trachten, door een alternatieve onderzoeksbenadering te hanteren, jong moederschap anders weer te geven dan universeel nadelig of als een eenvoudig verband tussen tienermoeders en slechte uitkomsten. In hun analyse hebben ze vier categorieën geïdentificeerd, namelijk individuele verschillen, factoren gerelateerd aan succes, oorzaak of gevolg van achterstand en de blik van een buitenstaander.

De eerste categorie, individuele verschillen, bestaat uit onderzoek waarin er wordt aangenomen dat verschillen in ervaringen en uitkomsten van tienermoeders en hun kinderen de focus van onderzoek moeten zijn in plaats van vergelijkingen tussen tienermoeders en hun leeftijdsgenoten zonder kinderen. Hulpverlening moet gebaseerd zijn op individuele verandering. De tweede categorie, factoren gerelateerd aan succes, bundelt onderzoek waarin tienermoeders worden beschouwd als een individu met een bepaalde set aan kenmerken die zowel succes als falen voorspellen. Hulpverlening moet gefundeerd worden vanuit empirisch onderzoek. De derde categorie, oorzaak of gevolg van achterstand, wordt gekenmerkt door onderzoek waar de onderzoekers stellen dat het verband tussen tienermoeders en slechte uitkomsten wordt veroorzaakt door reeds bestaande verschillen tussen tienermoeders en adolescenten zonder kinderen. Onderzoek binnen deze categorie suggereert dat het effect

van een tienerzwangerschap of –ouderschap op slechte uitkomsten wordt overschat. Het kwantitatieve luik van dit huidig onderzoek zou binnen deze derde categorie passen. Tot slot, de vierde categorie genaamd de blik van een buitenstaander, vertrekt vanuit het perspectief van de tienermoeder zelf. Onderzoek binnen deze benadering wijst uit dat jonge moeders “een aanzienlijk vermogen hebben om hun eigen complexe leven met vaardigheid en volwassenheid te managen” (Breheny & Stephens, 2007, p. 341). Het kwalitatieve luik van dit onderzoek zou binnen deze vierde categorie passen.

1.2.2 Jong moederschap: crisis of uitdaging?

Over het algemeen zijn er twee perspectieven, namelijk jong ouderschap als crisis of jong ouderschap als uitdaging (De Wilde, 2008). Enerzijds vormt de zwangerschap en het ouderschap een crisis voor de tienermoeder, die eigenlijk nog een adolescente is. Jong ouderschap wordt gelijkgesteld aan schoolverlaten en het verlies van carrièrekansen. Tevens is er de angst dat het kind zal lijden onder de situatie. Anderzijds kan jong ouderschap bekeken worden als een uitdaging. De verantwoordelijkheden als ouder zorgen ervoor dat de tieners sneller ontwikkelen. De moeders zélf stellen ook dat het ouderschap hun leven positief heeft beïnvloed (De Wilde, 2008; De Wilde, 2009).

De maatschappij kijkt vaak op negatieve wijze naar jong moederschap, vanuit het crisisperspectief (De Wilde, 2008; De Wilde, 2009; Paulussen et al., 2013). Jong moederschap wordt vaak als een sociaal-economisch probleem bestempeld, zeker wanneer jonge moeders in armoede leven of een uitkering ontvangen. Daarnaast worden tienermoeders als moreel fout beschouwd, wat voortvloeit uit de maatschappelijke normen over hoe een vrouw zich moet gedragen, in dit geval, inzake seksualiteit (Sniekers, 2019). Onderzoek hierover in westerse samenlevingen vond namelijk dat een goede moeder de volgende karakteristieken moet bezitten: “een vrouw die sociaal en qua ontwikkeling in staat is haar kind(eren) te onderhouden en te verzorgen, geen tiener is, haar kind heeft gepland, financieel in staat is voor zichzelf en haar kind te zorgen, een stabiele relatie heeft, heteroseksueel is, de ouderschapstaken verdeelt met de vader van het kind(eren), haar kind borstvoeding geeft, tot de middenklasse behoort en meestal niet buitenshuis werkt” (Sniekers, 2019, p. 10). Tienermoeders kunnen hier onmogelijk aan voldoen.

Negatieve stigmatisering van jong moederschap wordt versterkt door preventiecampagnes en beleid die eveneens naar jong ouderschap kijken vanuit het crisisperspectief. Preventiecampagnes benadrukken de negatieve gevolgen van tienerzwangerschappen om zo jongeren te weerhouden van seks of veilige seks te promoten. Mede vanuit het gelijke kansen-

discours wordt jong ouderschap ontmoedigd zodat een gelijke toegang tot onderwijs en de arbeidsmarkt kan gegarandeerd worden. De campagnes dramatiseren de negatieve gevolgen en negeren de onderliggende structurele ongelijkheden die eigenlijk tot deze negatieve gevolgen leiden (Paulussen et al., 2013; SmithBattle, 2020). Ook het volksgezondheidsbeleid in Europa heeft een versterkend effect door de focus te leggen op verantwoordelijke en gecontroleerde seksualiteit. Deze nadruk stamt uit de neoliberale ideologie die het beleid beïnvloedt en individuen beschouwt als rationele individuen (Cense & Ganzevoort, 2019).

Naast het beeld van jong ouderschap dat wordt uitgedragen door preventiecampagnes, beleid en de maatschappij, is de perceptie van de nabije omgeving van de tiener in kwestie ook van belang. Uit onderzoek in Vlaanderen van Paulussen et al. (2013) omtrent jong ouderschap, blijkt uit interviews met experts dat de steun van het sociale netwerk van de tiener zeer belangrijk is. Het gebrek aan een sociaal netwerk zou een van de hoofdoorzaken zijn van de maatschappelijke kwetsbaarheid bij tienermoeders. Daarnaast zorgt steun vanuit de nabije omgeving ervoor dat de moeders hun zwangerschap en het ouderschap anders ervaren dan jongeren die geen steun ontvangen. De tienermoeders hebben in zekere zin nood aan een uitdagingsperspectief vanuit hun omgeving.

De stigmatisering van tienermoeders heeft een negatief effect op de moeders in kwestie. Het kan leiden tot depressie, sociale isolatie of slechte onderwijsprestaties. Een studie uitgevoerd in Amerika omtrent de negatieve gevolgen van stigmatisering bij tienermoeders rapporteerde een significant verband tussen het ervaren van stigma en het overwegen van abortus, zodat niemand zou weten dat de tiener in kwestie zwanger is (Wiemann, Rickert, Berenson, & Volk, 2005). Niet alle jonge moeders ervaren hun tienerzwangerschap als iets negatiefs en het ervaren van steun heeft een negatief effect op de maatschappelijke kwetsbaarheid (Cense & Ganzevoort, 2019; Paulussen et al., 2013). Daarom dat dit onderzoek ook wil bijdragen aan de literatuur omtrent de ervaringen, motivaties en ambities van tienermoeders.

1.3 Onderwijs en tienermoederschap

Meerdere studies wijzen uit dat tienermoeders gemiddeld een lager opleidingsniveau hebben in vergelijking met hun leeftijdsgenoten zonder kinderen (Bae, 2020; Hendrick & Maslowsky, 2019; Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022). Dit wil echter niet zeggen dat tienermoeders geen ambities inzake onderwijs hebben. Uit kwalitatief onderzoek komt naar voren dat de adolescenten juist meer motivatie hebben om hun diploma te halen wat bijdraagt aan hun

educatieve veerkracht (SmithBattle, 2007; Watson & Vogel, 2017). Het volgen van onderwijs heeft dan ook meerdere positieve gevolgen, die hieronder worden besproken.

1.3.1 Positieve gevolgen van onderwijs⁴

Onderzoek in de Verenigde Staten wijst uit dat extra jaren opleiding helpen de negatieve consequenties van tienerouderschap te beperken (Sullivan et al., 2011). Het volgen en voltooien van onderwijs heeft allerlei positieve gevolgen voor tienermoeders en daarom is het belangrijk dat ze ondersteund worden in het blijven volgen van onderwijs tijdens en na hun zwangerschap. Ten eerste heeft onderwijs een vormende functie. Het is een plaats waar de leerlingen in contact komen met de democratische waarden, waar sociale competenties ontwikkeld worden en waar de leerlingen hun cognitieve functies ontwikkelen (Dijkstra, 2012).

Ten tweede heeft het volgen van onderwijs een positief effect op de mentale gezondheid. Het krijgen van een kind op jonge leeftijd heeft negatieve implicaties voor het mentaal welzijn. Tienermoederschap wordt namelijk geassocieerd met een hoger voorkomen van postpartum depressie (Patel & Sen, 2012). Onderzoek toont aan dat de leeftijd van de moeder bij de eerste geboorte negatieve gevolgen heeft voor de geestelijke gezondheid, meer specifiek ervaren moeders die bevielen voor hun negentien jaar meer problemen inzake mentaal welzijn in vergelijking met moeders die na hun vijfentwintigste levensjaar bevielen (Aitken et al., 2016). De verbondenheid met school heeft een effect op de mentale gezondheid van haar leerlingen, namelijk adolescenten die meer verbonden zijn met school worden minder geassocieerd met depressie en angst (Cunsolo, 2017). Tienermoeders rapporteren echter dat ze het moeilijk vinden om de verbondenheid met school te behouden aangezien ze vaak hun ambities even moeten pauzeren om te zorgen voor hun kind. Ze ondervinden moeilijkheden in de afweging tussen onderwijs en hun verantwoordelijkheden als moeder (Sniekers, 2019). Ten derde heeft onderwijs niet alleen positieve gevolgen voor de tienermoeder zelf, ook haar kind(eren) hebben hier baat bij. Kinderen van tienermoeders lopen zelf ook een verhoogd risico om tienerouder te worden, dit fenomeen heet de intergenerationele cyclus van tienerzwangerschap. Het risico hierop kan echter verlaagd wanneer hun moeder langer naar school gaat (Hendrick & Maslowsky, 2019).

Ondanks al deze positieve gevolgen is het voor tienermoeders moeilijker om hun opleiding af te maken dan hun leeftijdsgenoten zonder kinderen. Verschillende studies rapporteren dan ook dat tienermoeders gemiddeld een lager opleidingsniveau hebben (Bae, 2020; Hendrick &

⁴ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

Maslowsky, 2019; Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022). Dit wil echter niet zeggen dat de tienermoeders zelf vinden dat dit een probleem vormt.

1.3.2 Ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs

Hoewel de negatieve samenhang tussen tienermoeders en opleidingsniveau veelvuldig is beschreven in de literatuur (Bae, 2020; Hendrick & Maslowsky, 2019; Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022), zegt dit niets over hoe tienermoeders zélf de impact van hun zwangerschap en het ouderschap op onderwijs ervaren. Uit onderzoek in de Verenigde Staten blijkt dat tienermoeders juist gemotiveerder zijn om terug naar school te keren en hun diploma te behalen (SmithBattle, 2007). De meeste tienermoeders zijn blij met hun kind(eren) en stellen dat ze positief geëvolueerd zijn. Ze gedragen zich minder risicovol en gaan beter met geld om (De Wilde, 2008).

SmithBattle (2007) heeft een longitudinaal kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar hoe tienermoeders het student-zijn beschrijven zowel voor als na hun zwangerschap, alsook de impact van het ouderschap op hun schoolvoortgang en onderwijsdoelen. Alle respondenten beschreven het ontstaan van nieuwe prioriteiten inzake school, met name een hernieuwd engagement, alsook bezorgdheden om hun toekomst met het moederschap in zicht. Ze beschouwen school als een stap naar zelfstandigheid en als een manier om toekomstige werkvooruitzichten te verbeteren. Daarnaast beschreven de zwangere schoolgaande tieners dat ze voor de eerste keer hoger onderwijs overwogen. Verder kwam sterk naar voren dat schoolbeleid en –praktijken zekere barrières kunnen vormen voor ambities inzake school. Tot slot zorgt het beschikken over betrouwbare formele of informele kinderopvang ervoor dat de moeders makkelijker school en ouderschap kunnen combineren.

Watson en Vogel (2017, p. 5) hebben aan de hand van een kwalitatieve studie in de Verenigde Staten onderzocht welke factoren bijdragen tot de educatieve veerkracht van tienermoeders, gedefinieerd als “het overwinnen van obstakels voor het behalen van het diploma op een dusdanige manier dat de middelbare school wordt afgerond samen met leeftijdsgenoten die geen ouders zijn”. De auteurs beargumenteren dat motivatie een cruciale rol speelt in educatieve veerkracht, namelijk tienermoeders die afstuderen beschouwen motivatie als de belangrijkste oorzaak. Echter, de tienermoeders rapporteerden dat ze twee grote obstakels ervaren in het behalen van hun diploma. Het eerste obstakel betreft het stigma rond tienermoederschap, vanuit leeftijdsgenoten maar ook vanuit leerkrachten. Een tweede groot obstakel betreft de segregatie. Tienermoeders werden vaak in alternatieve programma's

ingeschreven die zich buiten de traditionele school bevinden. Dit is echter niet van toepassing in de Vlaamse schoolcontext.

Terwijl kwantitatieve studies dus een negatief verband tussen tienermoeders en opleidingsniveau rapporteren, blijkt uit kwalitatief onderzoek dat de tienermoeders wel degelijk gemotiveerd zijn en ambities hebben inzake school. Hoewel ze verschillende obstakels ervaren, blijkt motivatie een belangrijke rol te spelen. Daarom dat dit onderzoek zowel kwantitatief als kwalitatief het onderwijstraject onderzoekt zodat er meer nuance kan worden gegeven aan kwantitatieve resultaten. Het kwalitatieve luik biedt de mogelijkheid om ervaringen, motivaties en ambities in kaart te brengen en wat de impact van een zwangerschap en het ouderschap hierop is in de ogen van tienermoeders zelf.

1.4 Loopbaan van tienermoeders⁵

Tienerouders, in vergelijking met hun leeftijdsgenoten zonder kinderen, ondervinden meer moeilijkheden in het vinden van een job en hun inkomen ligt gemiddeld lager (Bae, 2020). Recente studies over tienermoeders inzake het loopbaantraject in Vlaanderen zijn schaars waardoor er voornamelijk gebruik wordt gemaakt van internationaal onderzoek. De Wilde heeft in 2009 een uitgebreide studie uitgevoerd naar de sociaal-demografische kenmerken van tienerouders in Vlaanderen. Hieruit blijkt dat het merendeel van de tienermoeders in Vlaanderen meerderjarig is bij de bevalling en bijgevolg geen leerplicht meer heeft. Van deze niet-leerplichtige tienermoeders is 71.9 procent niet-actief, 9.5 procent student en 18.6 procent actief. Eerder werd al aangehaald dat ze sneller tot de arbeidsmarkt toetreden dan hun leeftijdsgenoten zonder kinderen (De Wilde, 2009).

1.4.1 De impact van een zwangerschap en kinderen op de loopbaan⁶

Een zwangerschap en het hebben van kinderen brengt veel veranderingen in de loopbaan van ouders met zich mee. De arbeidssituatie van moeders wordt het sterkst beïnvloed door gezinsvorming. Over het algemeen perken ze hun arbeidstijd in om de balans tussen werk en gezin te zoeken. Het effect van kinderen op de arbeidsparticipatie van vrouwen is afhankelijk

⁵ Dit hoofdstuk werd overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

⁶ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

van meerdere factoren. Ten eerste heeft het hebben van een sterke band met de arbeidsmarkt, vóór en tijdens de zwangerschap, een positief effect op de tewerkstellingskansen na de geboorte. Daarnaast spelen huishoudenskenmerken zoals de huishoudenspositie, de inkomenspositie of de gendergelijkheid van moeders ten opzichte van hun partners ook een belangrijke rol. De huishoudenspositie heeft betrekking op de samenstelling van het gezin (Kil et al., 2015). Uit onderzoek blijkt dat Belgische alleenstaande moeders vaker werkloos zijn in vergelijking met niet-alleenstaande moeders (Geurts, 2006). Verder heeft de inkomenspositie een invloed op de mogelijkheden van de moeder, namelijk een moeder met een partner met een laag inkomen kan positief beïnvloed worden om terug tot de arbeidsmarkt toe te treden uit financiële noodzaak. Tot slot heeft de gendergelijkheid tussen partners eveneens een impact op de arbeidsparticipatie van moeders. Wanneer de partner progressieve attitudes heeft met betrekking tot genderrollen, heeft dit een positief effect op de tewerkstelling van de andere partner. Ten derde is de sector waarin de moeder in kwestie werkt ook van belang. In de dienstensector ligt de tewerkstelling van vrouwen relatief hoog aangezien deze jobs vaak gunstige arbeidscondities hebben voor het combineren van werk en gezin (Kil et al., 2015).

Naast de sterkte van de band met de arbeidsmarkt, huishoudenskenmerken en de tewerkstellingssector, heeft het gezinsbeleid ook een belangrijke impact op de tewerkstelling na gezinsvorming. Het gezinsbeleid heeft betrekking op onder andere ouderschapsverlof, deeltijds werken en kinderopvang. Iedere werkende ouder in België heeft per kind, tot twaalf jaar, recht op vier maanden voltijds, acht maanden halftijds of twintig maanden één dag per week ouderschapsverlof. De ouder in kwestie moet wel van de voorgaande vijftien maanden twaalf maanden hebben gewerkt met eenzelfde arbeidscontract. Verder kunnen ouders ervoor kiezen om deeltijds te werken. Op die manier blijft de ouder sociale rechten opbouwen en de band behouden met de arbeidsmarkt, terwijl er meer tijd vrijkomt voor de kinderen (Kil et al., 2015). Tot slot blijkt uit onderzoek dat de toegang tot gesubsidieerde kinderopvang tienermoeders helpt in het bereiken van een hoger opleidingsniveau en leidt tot een hogere arbeidsparticipatie (Kil et al., 2015; Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022). Artikel 8 uit het Decreet houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters stelt dat minderjarige tienermoeders recht hebben op een financiële bijdrage voor kinderopvang dat "overeenstemt met het laagst mogelijke inkomenstarief, onafhankelijk van het inkomen". Dit houdt in dat tienermoeders 1,89 euro per dag betalen (Fara, z.d; Kind & Gezin, 2022). Hierbij dient opgemerkt te worden dat enkel minderjarige tienermoeders hier recht op hebben. Uit het onderzoek van De Wilde (2009) blijkt echter dat het merendeel van de tienermoeders meerderjarig is en bijgevolg hebben deze mama's hier geen recht meer op. Ook wanneer tienermoeders een zevende jaar in het secundair onderwijs doen of een jaar hebben

overgedaan, vervalt hun recht op kinderopvang aan het laagst mogelijke tarief doordat ze meerderjarig zijn geworden.

Bij tienermoeders is er nog een extra invloed van toepassing op hun tewerkstelling na gezinsvorming. Een groot deel van de moeders woont nog thuis vlak na de bevalling. Het onderzoek van SmithBattle (2007), waarbij tienermoeders en hun ouders werden geïnterviewd, wees uit dat het effect van thuis wonen op tewerkstelling erg verschillend kan zijn. Enerzijds zijn er ouders die hun dochter sterk aanmoedigen of pushen om te gaan werken om zo meer zelfstandig te worden. Anderzijds zijn er ouders die liever niet hebben dat hun dochter gaat werken zodat ze meer tijd kan doorbrengen met haar pasgeboren baby.

Uit een Nederlands onderzoek blijkt dat de impact van een zwangerschap en kinderen op de loopbaan verandert naarmate hoelang de tienermoeder al mama is. Van de respondenten die nul tot drie jaar geleden bevielen van hun eerste kind, werkte er 57%. Van de tienermoeders die vier tot twaalf jaar geleden bevielen, is er 62% actief op de arbeidsmarkt. Tot slot, van de respondenten die dertien jaar of langer geleden van hun eerste kind bevielen, participeert er 76% op de arbeidsmarkt. Het verschil tussen de drie groepen was significant (van Tintelen, Bolt, Dalmijn, & Jansen, 2021). Dit impliceert dat het negatieve effect van een zwangerschap en kinderen op de loopbaan zwakker wordt naarmate de bevalling langer is geleden. Daarom zal dit onderzoek ongeveer dezelfde opdeling hanteren bij het kaart brengen van het loopbaantraject.

1.4.2 Het belang van opleidingsniveau⁷

Het loopbaantraject kan niet afzonderlijk van het onderwijs-traject bekeken worden. Meerdere onderzoekers hebben immers aangetoond dat opleidingsniveau een cruciale factor is voor toekomstige tewerkstelling en daarmee samenhangend financiële onafhankelijkheid (Bae, 2020; Lin et al., 2019). Onze huidige maatschappij wordt dan ook beschreven als een kenniseconomie en hierin vinden hooggeschoolde vrouwen makkelijker werk dan laaggeschoolde vrouwen (Kil et al., 2015). Over het algemeen zijn tienermoeders lager geschoold dan hun peers en hun arbeidsparticipatie en inkomen ligt lager (Bae, 2020; Paulussen et al., 2013).

Longitudinaal onderzoek in de Verenigde Staten naar het effect van opleiding op uurlonen en jaarlonen, vergelijkend tussen tienerouders en niet-tienerouders, vond dat zowel het uur- als jaarloon lager is bij tienerouders dan bij niet-tienerouders. Tienerouders hadden een lager

⁷ Dit hoofdstuk werd overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

initieel uur- en jaarloon dan niet-tienerouders en deze kloof werd groter doorheen de tijd. Daarnaast beëindigden tienerouders hun opleiding vroeger en ze verhogen hun opleidingsniveau minder tussen hun 20 en 30 jaar dan niet-tienerouders. Vervolgens, wanneer het effect van opleiding op het uur- en jaarloon werd onderzocht, bleek dat opleiding zowel op het uur- als het jaarloon een mediërend effect heeft. Op het uurloon van tienerouders heeft opleiding een mediërend effect op zowel het initieel als de groei van het uurloon doordat tienerouders beginnen met een lager opleidingsniveau en dit minder verhogen in vergelijking met hun leeftijdsgenoten. Verder heeft opleiding geen mediërend effect op het initieel jaarloon, maar wel op de groei van het jaarloon. Tienerouders hun jaarloon groeit minder ten opzichte van dat van hun leeftijdsgenoten zonder kinderen en dit wordt volledig gemedieerd door het initiële opleidingsniveau. Dit onderzoek toont aan dat tienerouders een lagere kans hebben op groei in hun uur- en jaarloon in vergelijking met niet-tienerouders, waarbij dit niet enkel verklaard wordt doordat ze tienerouders zijn maar ook doordat ze een lager opleidingsniveau hebben (Bae, 2020).

1.4.3 Ervaringen, motivaties en ambities inzake loopbaan⁸

Voorgaand werd beschreven dat tienermoeders minder tewerkgesteld zijn en een lager loon hebben dan hun peers zonder kinderen (Bae, 2020; Paulussen et al., 2013). De algemene idee heerst dat tienermoeders vanaf de zwangerschap hun carrièrekansen verliezen (De Wilde, 2008). Echter, dat wil nog niet zeggen dat deze jonge moeders dit een probleem vinden of geen ambities hebben. Tienerzwangerschappen hebben een minimaal effect op toekomstige ambities (Phipps, Salak, Nunes, & Rosengard, 2022). Kwalitatieve studies rapporteren dat tienermoeders hun zwangerschap aangrijpen en hun prioriteiten herevalueren. Ze willen voornamelijk een betekenisvolle carrière (Sniekers, 2019; Vinson, 2018). Dit onderzoek wil ook focussen op de ervaringen van tienermoeders op de arbeidsmarkt en hun motivaties en ambities inzake hun loopbaan. Daarnaast zal ook onderzocht worden wat de impact van hun zwangerschap hierop was.

⁸ Dit hoofdstuk werd overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

1.5 Sociale causatiehypothese en sociale steun⁹

Over het algemeen bestaat er een relatie tussen een zwakke sociaal-economische situatie en tienerouderschap. Tot deze zwakke situatie behoren onder andere een laag opleidingsniveau en een lage arbeidsparticipatie (De Wilde, 2009). In de literatuur komen in hoofdzaak twee grote perspectieven naar voren die trachten deze relatie te verklaren. Aan de ene kant stelt de selectie- en causatiehypothese dat de associatie wordt veroorzaakt door pre-zwangerschapsfactoren. Aan de andere kant gaat de uitdagingshypothese ervan uit dat de associatie wordt veroorzaakt door post-zwangerschapsfactoren (Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022). Dit onderzoek gaat uit van de sociale causatiehypothese. Eerder werd immers al aangehaald dat oude studies omtrent tienermoederschap de negatieve resultaten hebben overschat doordat de sociaal-economische situatie vooraf de zwangerschap over het hoofd werd gezien (Breheny & Stephens, 2007; SmithBattle, 2020). De sociale causatiehypothese stelt dat problemen gelinkt aan tienerouderschap hier niet door worden veroorzaakt maar verband houden met de sociaal-economische situatie van de tiener vóór haar zwangerschap. Tiernermoeders waarbij hun zwangerschap een eerste echte hindernis vormt zullen minder problemen ondervinden dan tienermoeders die uit een achtergestelde sociaal-economische situatie komen (De Wilde, 2009). Deze tienermoeders hebben vaak ook ouders met een laag opleidingsniveau wat impliceert dat deze ouders over minder schoolse vaardigheden beschikken om hun kinderen op vlak van onderwijs begeleiding en ondersteuning te bieden (SmithBattle, 2007).

Uit meerdere studies blijkt immers dat de sociaal-economische status, pre-zwangerschapsfactoren, een belangrijke rol speelt bij zowel onderwijs als de arbeidsloopbaan (Franck & Nicaise, 2018; Kil et al., 2015; Poesen-Vandeputte & Nicaise, 2012). Een lage sociaal-economische status hangt samen met lagere onderwijsprestaties. In 2002 heeft de Vlaamse overheid dan ook het gelijke onderwijskansen beleid (GOK-beleid) ingevoerd met als doel deze samenhang te verkleinen en iedere leerling optimale kansen te bieden (Poesen-Vandeputte & Nicaise, 2012). Uit onderzoek met gegevens van het *Programme for International Student Assessment* blijkt dat de samenhang tussen sociaal-economische status en cognitieve prestaties licht is gedaald, en dus niet verdwenen, tussen 2003 en 2015 (Franck & Nicaise, 2018). Naast het effect op onderwijs, heeft een zwakke sociaal-economische status ook een negatieve invloed op de arbeidsparticipatie tijdens en na gezinsvorming. Een zwakke sociaal-economische status correleert met een lagere arbeidsparticipatiegraad (Kil et al., 2015).

⁹ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

Niet alleen de sociaal-economische status, maar ook de sociale steun die een tienermoeder ontvangt heeft invloed op haar onderwijstraject. Meerdere studies rapporteren dan ook hoe meer steun bijdraagt aan betere ervaringen inzake school (Bunting & McAuley, 2004; SmithBattle, 2007; van Tintelen et al., 2021). Uit een literatuurstudie, van voornamelijk Amerikaans onderzoek, blijkt dat vooral familiale steun een positief effect heeft op tienermoeders en in het bijzonder van de eigen moeder (Bunting & McAuley, 2004). Dit ligt in lijn met het Nederlandse onderzoek naar het lange termijn welzijn van tienermoeders. Van het totale aantal respondenten rapporteerde 84% dat ze steun van hun familie ontvangen, waarbij overwegend van vrouwelijke familieleden (van Tintelen et al., 2021). School wordt door de ouders beschouwd als een manier om onderwijs en werkgelegenheidskansen te bevorderen (SmithBattle, 2007).

1.6 Onderzoeksvragen en hypothesen

In dit onderzoek staan twee onderzoeksvragen centraal. Enerzijds wordt onderzocht hoe het onderwijstraject van Vlaamse tienermoeders verloopt. Deze onderzoeksvraag wordt opgesplitst in zes subvragen, waarbij de eerste twee vragen peilen naar het verloop van het objectief en subjectief secundair en hoger onderwijstraject. De volgende drie vragen peilen respectievelijk naar in welke mate tienermoeders gebruik maken van de beschikbare ondersteuning in Vlaanderen, in welke mate deze ondersteuning voldoet aan hun noden en wat er voor verbetering vatbaar is. De beschikbare ondersteuning betreft de volgende maatregelen getroffen door de Vlaamse overheid: moederschapsrust voor scholieren, Bednet, tijdelijk onderwijs aan huis en het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang. Tot slot wordt gepeild naar de ervaringen, motivaties en ambities van tienermoeders inzake onderwijs en de impact van hun zwangerschap en het ouderschap hierop. Bijbehorende hypothesen opgesteld vanuit de sociale causatiehypothese en onderzoek omtrent het positieve effect van sociale steun en zijn de volgende:

- H₁: Tienermoeders met een lage sociaal-economische status of een gebrek aan sociale steun ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun objectief secundair onderwijstraject in vergelijking met tienermoeders met een middelmatige of hoge sociaal-economische status of geen gebrek aan sociale steun.
- H₂: Tienermoeders met een lage sociaal-economische status of een gebrek aan sociale steun ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun subjectief secundair onderwijstraject in vergelijking met tienermoeders met een middelmatige of hoge sociaal-economische status of geen gebrek aan sociale steun.

- H₃: Tienermoeders met een lage sociaal-economische status ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun objectief hoger onderwijs traject in vergelijking met tienermoeders met een middelmatige of hoge sociaal-economische status.
- H₄: Tienermoeders met een lage sociaal-economische status ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun subjectief hoger onderwijs traject in vergelijking met tienermoeders met een middelmatige of hoge sociaal-economische status.

Wat een moeilijker verloop juist inhoudt, wordt later geduid bij het hoofdstuk operationalisering. Verder zijn er geen hypothesen opgesteld bij de onderzoeksvragen die peilen naar de ondersteuningsmaatregelen en ervaringen, motivaties en ambities. Aangezien er nog geen onderzoek bestaat naar de ondersteuningsmaatregelen zijn dit exploratieve onderzoeksvragen. Daarnaast behandelt het kwalitatieve luik de vraag naar de ervaringen, motivaties en ambities en is er bijgevolg geen hypothese opgesteld.

Anderzijds wordt onderzocht hoe het loopbaantraject van Vlaamse tienermoeders verloopt. Deze onderzoeksvraag wordt onderverdeeld in drie subvragen. De eerste twee vragen peilen naar het verloop van de toetreding tot de arbeidsmarkt en het verloop van de verdere objectieve en subjectieve loopbaan. De laatste vraag peilt naar de ervaringen, motivaties en ambities van tienermoeders inzake hun loopbaan en de impact van hun zwangerschap en het ouderschap hierop. Bijbehorende vooropgestelde hypothesen zijn de volgende:

- H₅: Tienermoeders met een lage sociaal-economische status ervaren meer moeilijkheden bij het toetreden tot de arbeidsmarkt in vergelijking met tienermoeders met een middelmatige of hoge sociaal-economische status.
- H₆: Korte termijn tienermoeders ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun objectieve loopbaan in vergelijking met middellange of lange termijn tienermoeders.
- H₇: Korte termijn tienermoeders ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun subjectieve loopbaan in vergelijking met middellange of lange termijn tienermoeders.

De vijfde hypothese is ook opgesteld op basis van de sociale causatiehypothese. Verder zijn de zesde en zevende hypothese geïnspireerd door het onderzoek van van Tintelen, Bolt, Dalmijn en Jansen (2021) waaruit blijkt dat oudere moeders meer actief zijn op de arbeidsmarkt. Lange termijn tienermoeders worden beschouwd als tienermoeders waarbij de bevalling van hun eerste kind nul tot drie jaar is geleden. Middellange termijn tienermoeders zijn tienermoeders bij wie de bevalling van hun eerste kind drie tot vijf jaar is geleden en tot slot zijn de lange termijn tienermoeders, tienermoeders waarbij de bevalling van hun eerste kind meer dan vijf jaar is geleden. Voor de vraag naar de ervaringen, motivaties en ambities is er geen hypothese opgesteld.

2. Data en methode

In dit tweede hoofdstuk worden de methodologische keuzes geduid. Eerst wordt de gekozen onderzoeksmethodologie beargumenteerd in het licht van de vooropgestelde onderzoeksvragen. Vervolgens worden de dataverzameling, steekproef en analysemethode beschreven voor zowel het kwantitatieve als kwalitatieve luik van dit onderzoek. Tot slot wordt de operationalisering van het onderwijs- en loopbaantraject toegelicht.

2.1 Onderzoeksmethodologie¹⁰

Om de vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden is er geopteerd voor een mixed-methods onderzoeksmethodologie. Er werd een combinatie gemaakt van zowel een kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethode in de vorm van een sequentieel model waarbij de primaire methode kwantitatief is. Het kwantitatieve luik handelde over het verloop van het onderwijs- en loopbaantraject, terwijl het kwalitatieve luik ging over de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan en de impact van de tienerzwangerschap en het ouderschap hierop. Eerst werd er een online enquête afgenomen gevolgd door vier diepte-interviews om op deze manier de resultaten van zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve luik te integreren. Beide methodes leverden andere resultaten op met elk een eigen bijdrage zodat het onderwijs- en loopbaantraject breder en met meer diepgang in kaart kon worden gebracht. Aangezien de kwantitatieve dataverzameling voorafging aan de kwalitatieve dataverzameling, werd er op deze manier eveneens ingespeeld op onverwachte aspecten van het kwantitatieve onderzoek (Morgan, 2017). Het onderzoeksontwerp betreft een cross-sectionele studie. De respondenten werden dus op één moment bevraagd, met uitzondering van de respondenten die deelnamen aan het diepte-interview.

De nadruk in dit onderzoek ligt op het kwantitatieve deel. De gekozen onderzoeksmethode betreft een online verspreide enquête om numerieke gegevens te bekomen omtrent het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders in Vlaanderen (Felson, 2017). Via een gestandaardiseerde vragenlijst kon op een systematische wijze veel data verzameld worden over de voorkeuren, gedachten en gedragingen van de respondenten (Bhattacharjee, 2012). Doordat de respondenten dezelfde vragen en bijhorende antwoordcategorieën kregen, konden hun antwoorden worden vergeleken om zo verbanden of trends in kaart te brengen. Daarnaast betreft een van de doelen van het onderzoek om actuele data te verschaffen aan

¹⁰ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

Fara vzw omtrent het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders wat aan de hand van een survey mogelijk is. Er kon op relatief korte termijn veel gegevens verzameld worden. Er werd gebruik gemaakt van de onlinesoftware *Qualtrics* om de vragenlijst te ontwikkelen en af te nemen.

Om het kwantitatieve deel verder aan te vullen en meer in te gaan op het begrijpende aspect, werden er diepte-interviews afgenomen. Op deze manier konden de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan van tienermoeders onderzocht worden en werd er rechtstreeks op de antwoorden ingespeeld. Er werd daarnaast ook gepeild hoe hun zwangerschap en het ouderschap hierop een invloed heeft gehad. Het doel van de interviews was om meer inzicht te krijgen en de respondent haar ervaringen inzake onderwijs en loopbaan te begrijpen. Daarnaast konden verrassende of interessante zaken die voortkwamen uit de survey in de diepte onderzocht worden. De interviews gaven aan de respondenten ook de mogelijkheid om meer gedetailleerde antwoorden te geven. Aangezien de nadruk op het kwantitatieve deel ligt, werd er gekozen om vier diepte-interviews af te nemen. Dit aantal laat toe om toch een aantal respondenten te vergelijken en een aanvulling te bieden op de kwantitatieve resultaten maar aangezien de nadruk niet op dit luik ligt, hoeft het aantal niet representatief te zijn. De interviews waren semigestructureerd dus voorafgaand is er een interviewleidraad (zie Bijlage 2) voorbereid maar er was nog steeds de mogelijkheid om verder in te gaan op de respondent haar antwoorden en af te wijken van de leidraad. Er werd getracht om de vragen op een zo chronologisch mogelijk manier te stellen. In Bijlage 3 is een blanco toestemmingsformulier terug te vinden, welke ieder van de respondenten voorafgaand het interview gehandtekend moesten doorsturen.

2.2 Dataverzameling, steekproef en analysemethode¹¹

2.2.1 Kwantitatieve luik

De onderzoekspopulatie van dit onderzoek betreft tienermoeders, namelijk meisjes die tussen hun tien en negentien jaar zwanger werden. Tienermoeders die intussen ouder zijn behoren ook tot de onderzoekspopulatie zodat er een dynamisch overzicht kan worden gemaakt van het onderwijs- en loopbaantraject. Er werden enkel respondenten bevroegd die zestien jaar of ouder zijn omdat deze geen ouderlijke toestemming nodig hebben om deel te nemen aan een dergelijk onderzoek. De twee selectiecriteria zijn dus enerzijds respondenten die zwanger

¹¹ Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

werden voor hun twintig jaar en anderzijds respondenten boven de zestien jaar. Als extra incentive om deel te nemen, werden er na afloop van de enquête vijf cadeaubonnen van *Zalando* verloot onder de respondenten.

Voordat de respondenten aan de enquête startten, werd er duidelijk uitgelegd waarover het onderzoek gaat en dat hun geanonimiseerde gegevens gebruikt zullen worden voor onderzoeksdoeleinden. Ook werden hier de contactgegevens van de onderzoeker vermeld. Wanneer de respondenten nadien starten aan de enquête werd dit beschouwd als hun geïnformeerde toestemming. Aangezien er geen steekproefkader voorhanden is, werd er een selecte steekproef gebruikt door een combinatie van doelgerichte en sneeuwbalsteekproef (Galloway, 2005). Er is een oproep gedaan op sociale media die werd gedeeld door twee bekende Vlamingen en KU Leuven *Engage* en bij verschillende organisaties om de vragenlijst te delen. De gecontacteerde organisaties betreffen onder andere Fara vzw, Kind en Gezin, Lejo, Parel-vroedvrouwen en alle Vlaamse OCMW's, CKG's en CIG'S. Tot slot heeft Fara vzw twee artikels in *De Standaard* (Beel & Steveniers, 2023) en *Het Laatste Nieuws* (Stylemans, 2023) gepubliceerd over nieuwe cijfers inzake aantal tienerzwangerschappen waarbij een vermelding werd gemaakt over de vragenlijst met bijhorende link. Om een zo representatief mogelijke steekproef te bekomen werd in het begin van de survey gevraagd op welke wijze de respondent met de enquête in contact is gekomen. Op deze manier wordt er gecontroleerd dat de respondenten op verschillende wijzen in contact zijn gekomen met de survey en ze niet allemaal via dezelfde organisatie voor de enquête zijn uitgenodigd.

De data werd verzameld van september 2023 tot maart 2024 en deze werd geanalyseerd met behulp van de software SPSS. In een eerste stap werd de data descriptief geanalyseerd, waarna bij sommige verbanden de samenhang werd getest op statistische significantie afhankelijk van wat er op basis van descriptieve analyses te zien is in de data. Omwille van het lage aantal respondenten is het immers ook zinvol om de effecten te bekijken los van statistische significantie. Het aantal respondenten verschilt bij iedere indicator doordat de surveyvragen niet verplicht waren om in te vullen om uitval te vermijden en omwille van filtervragen.

2.2.2 Kwalitatieve luik

Op het einde van de online vragenlijst werd aan de respondenten gevraagd of ze bereid waren om deel te nemen aan een interview. Hierdoor kon er een groslijst opgesteld worden van waaruit cases werden geselecteerd. Deze groslijst had als voordeel dat de cases meer gecontroleerd geselecteerd konden worden. Doordat 62 respondenten hebben aangegeven dat ze gecontacteerd mogen worden voor een interview, kon er binnen vooraf bepaalde criteria random geselecteerd worden. De cases werden geselecteerd op de onafhankelijke variabele, sociaal-economische status, om een zo heterogene mogelijke case-selectie te bekomen. Aanvankelijk zouden er vijf diepte-interviews worden afgenomen en de selectiecriteria hierbij waren de volgende: één case met een respondent die zwanger is geworden in het secundair onderwijs met een lage sociaal-economische status, één case met een respondent die zwanger is geworden in het secundair onderwijs met een midden of hoge sociaal-economische status, één case met een respondent die hoger onderwijs heeft gevolgd met een lage sociaal-economische status, één case met een respondent die hoger onderwijs heeft gevolgd met een midden of hoge sociaal-economische status en tot slot één case met een respondent die meer dan vijf jaar geleden is bevallen en werkt. Echter, er waren geen cases binnen de data van een respondent die hoger onderwijs heeft gevolgd met een lage sociaal-economische status. Er werd vervolgens vooraf een trekkingsplan bepaald. Alle mogelijke cases werden gegroepeerd binnen de deze selectiecriteria en vervolgens werden de cases random getrokken (Swanborn, 2016). De selectieprocedure is echter niet gelopen zoals verwacht. Meerdere gecontacteerde respondenten gaven geen respons en bij één interview werd er beeld maar geen geluid opgenomen. Om dit laatste probleem op te lossen is er gekozen om de vragen door te sturen en de respondent heeft via stemberichten de vragen beantwoord. Op deze manier was het niet mogelijk om bijvragen te stellen maar aangezien de respondent het interview al eens had afgelegd, kwam alles aan bod in de antwoorden.

In Bijlage 2 is de volledige semigestructureerde vragenlijst toegevoegd die werd gebruikt bij het afnemen van de diepte-interviews als interviewleidraad. De vragen waren per thema chronologisch opgesteld. Iedere geïnterviewde moest voorafgaand aan het interview een toestemmingsformulier handtekenen. Hiermee gaf de respondent toestemming voor het interview, verklaart zij dat ze op de hoogte is waarover het interview zal gaan en dat ze op de hoogte is dat het interview voor onderzoeksdoeleinden gebruikt zal worden. De respondent geeft eveneens toestemming dat er een audio-opname gemaakt wordt die na het transcriberen verwijderd wordt. In Bijlage 3 is een blanco toestemmingsformulier toegevoegd.

Dit kwalitatieve luik kadert zich binnen een fenomenologische onderzoeksmethode waarbij de ervaringen van de respondenten werden gebruikt om de werkelijkheid beter te begrijpen. Deze methode laat ook toe om symbolische betekenissen die aan de basis van subjectieve

ervaringen liggen beter te begrijpen. De nadruk lag voornamelijk op de ervaringen van de tienermoeders inzake onderwijs en loopbaan waarbij eveneens naar hun motivaties en ambities werd gepeild.

Voor de thematische analyse werd het stappenplan van Braun en Clarke (2006) toegepast. Om te beginnen werden de interviews afgenomen en getranscribeerd. Hierna nam de onderzoeker eerst alle interviews door om een totaalbeeld te krijgen. Daarna werden betekenisvolle eenheden geïdentificeerd en kregen codes toegewezen. Vervolgens werden verschillende eenheden samengebracht onder verschillende thema's om tot slot de diepere structuur te identificeren (Bhattacharjee, 2012). Een deductieve thematische analyse werd toegepast om de interviewtranscripten te analyseren. De onderzoeker had op voorhand geen thema's vastgelegd maar liet zich leiden door de gegevens die de thema's zullen bepalen. Hoewel er geen thema's vooraf vastlagen, werden er wel thema's gezocht binnen de categorieën ervaringen, motivaties en ambities. Er werd dus gestart met open coderen waarbij codes werden toegekend aan tekstfragmenten die handelden over de ervaringen, motivaties en ambities, zoals bijvoorbeeld positieve steun school, praktische steun ouders of financiële steun ouders. Hierna werd er axiaal gecodeerd door de verschillende codes te vergelijken met elkaar en samen te voegen tot een thema. Zo werden de codes positieve steun school, praktische steun ouders en financiële steun ouders samengevoegd tot het thema schoolbegeleiding en ondersteuning. Deze analysemethode liet toe om overkoepelende ervaringen, motivaties, ambities en de impact van een zwangerschap en het ouderschap hierop te identificeren. De interviews werden binnen twee maanden, april en mei, afgenomen.

2.3 Operationalisering¹²

Deze sectie beschrijft de operationalisering van de variabelen die peilen naar sociaal-economische status, het onderwijstraject, het loopbaantraject en de controlevariabelen. Tabel 25 in Bijlage 1 beschrijft gedetailleerd de items uit de vragenlijst die werden gebruikt in de data-analyse. Aangezien er nog nooit onderzoek is uitgevoerd naar het traject dat tienermoeders afleggen, werd deze vragenlijst grotendeels nieuw ontworpen, waarbij sommige concepten zijn geïnspireerd door voorgaand onderzoek. Naast dit masterproef onderzoek, werden de data ook gebruikt om een samenvatting op te stellen voor hulpverleners

¹² Dit hoofdstuk werd deels overgenomen uit mijn bachelorproef 'Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders' uit het academiejaar 2022-2023

omtrent het onderwijs- en loopbaantraject. Hier werden verschillende variabelen gebruikt die buiten beschouwing zijn gelaten in dit onderzoek.

2.3.1 Sociaal-economische status en sociale steun

Verschillende vooropgestelde hypothesen verwachten dat de sociaal-economische status en sociale steun een belangrijke rol spelen in het beïnvloeden van verschillen inzake onderwijs en loopbaan tussen tienermoeders. Sociaal-economische status wordt geoperationaliseerd via de volgende indicator: opleidingsniveau van de moeder en vader van de respondent. De sociale causatiehypothese stelt immers dat problemen gelinkt aan tienerouderschap verband houden met de sociaal-economische situatie van de tiener vóór haar zwangerschap. Aangezien bijvoorbeeld schoolgaande tienermoeders laag zullen scoren op de indicator opleidingsniveau, is ervoor gekozen om dit bij de ouders te meten. Voor een gedetailleerde beschrijving per variabele zie Tabel 1 in Bijlage 1. De constructie van de SES-variabele is geïnspireerd door Reynders, Nicaise en Van Damme (2005) die longitudinaal onderzoek uitvoeren naar de basisonderwijs schoolloopbanen van kinderen in Vlaanderen. De eerste twee variabelen, 'SES1' en 'SES2', peilden naar het hoogst behaalde diploma van de respondent respectievelijk voor haar eerste zwangerschap en bij het invullen van de vragenlijst. De laatste twee variabelen, 'SES3' en 'SES4', peilden naar het hoogst behaalde diploma van respectievelijk de moeder en vader van de respondent. De antwoordcategorieën zijn: geen diploma (1), diploma lager onderwijs (2), diploma lager secundair onderwijs (3), diploma hoger secundair onderwijs (4), diploma hoger beroepsonderwijs of graduaatsopleidingen van het hoger beroepsonderwijs (5), professionele bachelor (6), academische bachelor (7), master (8), master-na-master (9), doctoraat (10), anders (11) of ik weet het niet (12). De antwoordmogelijkheden werden naderhand gehercodeerd naar drie categorieën, namelijk kortgeschoolden (1, 2, 3), middengeschoolden (4, 5) en hooggeschoolden (6, 7, 8, 9, 10) (Steunpunt Werk, 2022).

De hypothesen met betrekking tot het secundair onderwijstraject verwachten verschillen tussen tienermoeders die verband hebben met verschillen in de mate van sociale steun. Sociale steun in het secundair onderwijs werd geconstrueerd op basis van vijf items, namelijk 'PSS1.1', 'PSS1.2', 'PSS1.3', 'PSS1.4' en 'PSS1.5'. Er werd een principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest uitgevoerd. De vijf items laden voldoende hoog (> 0.40) op één component en er zijn geen ondubbelzinnige ladingen. Verder bedraagt de Cronbach's Alpha 0.936, wat impliceert dat de schaal ook betrouwbaar is. De vijf items werden samengevoegd

tot een restrictieve somschaal die nadien werd gehercodeerd naar weinig steun (1), een beetje steun (2) en veel steun (3).

2.3.2 Het onderwijstraject

Het verloop van het onderwijstraject kan gemeten worden door verschillende variabelen en dit onderzoek beweert dan ook niet exhaustief te zijn. Het verloop van het onderwijstraject werd in kaart gebracht voor enerzijds het secundair onderwijs en anderzijds het hoger onderwijs. Een gedetailleerde uiteenzetting van de operationalisering van de variabelen en survey-items met bijhorende antwoordmogelijkheden is terug te vinden in Tabel 25 in Bijlage 1. Het verloop van het secundair onderwijstraject werd enkel in kaart gebracht voor respondenten die zwanger zijn geworden terwijl ze een opleiding volgden aan het secundair onderwijs, waar de variabele 'OSO1' naar peilde. Om ervoor te zorgen dat de vragen in de juiste werkwoordtijden werden geformuleerd, peilde de variabele 'OSO2' ernaar of de respondenten het secundair onderwijs hebben afgemaakt, niet afgemaakt of nog bezig zijn. Het secundair onderwijstraject werd opgesplitst naar het objectieve en subjectieve verloop en de ondersteuning van de Vlaamse overheid. Het verloop van het hoger onderwijstraject werd enkel gemeten bij respondenten die een opleiding volgen of volgden aan het hoger onderwijs. Dit werd gemeten door de variabele 'OHO1'. Daarnaast peilde de variabele 'OHO2' ernaar of de respondent een eerste zwangerschap, een volgende zwangerschap of geen zwangerschap heeft doorgemaakt in het hoger onderwijs.

Het objectieve verloop van het secundair onderwijstraject werd in kaart gebracht door drie variabelen. De eerste variabele, 'OSO3', peilde naar of de respondent van richting is veranderd tijdens of na haar eerste zwangerschap. De tweede variabele, 'OSO4', peilde naar hoe lang de respondent zowel voor als na haar eerste zwangerschap is thuisgebleven. Tot slot peilde de derde variabele 'OSO5' naar of de respondent een jaar heeft overgedaan tijdens of na haar zwangerschap. Respondenten ervaren meer moeilijkheden in hun objectief secundair onderwijstraject wanneer deze positief scoren op een van de volgende indicatoren: 1) respondent is van richting veranderd, 2) respondent bleef voor en na haar bevalling langer dan tien weken thuis, of 3) respondent heeft een jaar overgedaan tijdens of na haar zwangerschap.

De survey-items die peilen naar het subjectieve verloop van het secundair onderwijstraject zijn deels geïnspireerd door Vangrieken, Dockx en Denies (2020) die onderzoek deden naar secundaire loopbanen in Vlaanderen. Het subjectieve verloop wordt gemeten aan de hand van zes indicatoren en enkel bij respondenten die het secundair onderwijs ofwel hebben afgerond ofwel niet hebben afgemaakt. De eerste variabele, tevredenheid over de gekozen

studierichting, werd geconstrueerd op basis van vier items, namelijk 'SSO1.1', 'SSO1.2', 'SSO1.3' en 'SSO1.4'. Er werd een principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest uitgevoerd. De vier items laden voldoende hoog (> 0.40) op één component en er zijn geen ondubbelzinnige ladingen. Verder bedraagt de Cronbach's Alpha 0.908, wat impliceert dat de schaal ook betrouwbaar is. De vier items werden samengevoegd tot een restrictieve somschaal. De tweede variabele, 'SSO2', peilde naar de mate van geluk na de zwangerschap en werd enkel gemeten bij respondenten die het secundair onderwijs hebben afgerond. De derde variabele, 'SSO3', peilde naar of de respondent de band met school al dan niet is verloren door haar zwangerschap. De vierde variabele, gevoel van onderpresteren, werd geconstrueerd op basis van vier items, namelijk 'SSO4.1', 'SSO4.2', 'SSO4.3' en 'SSO4.4'. Er werd een principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest uitgevoerd. De vier items laden voldoende hoog (> 0.40) op één component en er zijn geen ondubbelzinnige ladingen. Verder bedraagt de Cronbach's Alpha 0.915, wat impliceert dat de schaal ook betrouwbaar is. De vier items werden samengevoegd tot een restrictieve somschaal. De vijfde variabele, subjectieve beleving diploma secundair onderwijs, werd geconstrueerd op basis van vier items, namelijk 'SSO5.1', 'SSO5.2', 'SSO5.3' en 'SSO5.4'. De subjectieve beleving heeft betrekking op de belangrijkheid, de gemotiveerdheid en de haalbaarheid om een diploma secundair onderwijs te behalen. Er werd een principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest uitgevoerd. De vier items laden voldoende hoog (> 0.40) op één component en er zijn geen ondubbelzinnige ladingen. Verder bedraagt de Cronbach's Alpha 0.782, wat impliceert dat de schaal ook betrouwbaar is. Nadien werden al deze geconstrueerde variabelen gehercodeerd naar drie categorieën. Tot slot peilde de variabele 'SSO6' naar of de respondent moeilijkheden heeft ervaren in het combineren van school van haar zwangerschap en/of ouderschap. Respondenten ervaren meer moeilijkheden in hun subjectief secundair onderwijstraject wanneer deze positief scoren op een van de volgende indicatoren: 1) respondent is ontevreden over haar studierichting, 2) respondent is ongelukkig na haar zwangerschap, 3) respondent is de band met school verloren, 4) respondent heeft het gevoel dat ze ondergepresteerd heeft, 5) respondent vindt diploma secundair onhaalbaar, 6) respondent is ongemotiveerd, of 7) respondent heeft moeilijkheden ervaren in combinatie school en zwangerschap en/of ouderschap.

In de context van het secundair onderwijs werd de respondenten ook bevraagd naar de volgende Vlaamse ondersteuningsmaatregelen: moederschapsrust voor scholieren, Bednet, tijdelijk onderwijs aan huis en het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang. De variabele 'SOV1' peilde naar het gebruik van de ondersteuningsmaatregelen. Daarnaast peilde de variabele 'SOV2' naar wat voor verbetering vatbaar is. Verder peilde variabele 'SOV3' naar in welke mate de huidige ondersteuning voldoet aan de noden van de respondent. Tot slot peilde de variabele 'SOV4' naar de mening

van respondenten over het laagst mogelijke tarief voor minderjarige tienermoeders in de kinderopvang.

Het hoger onderwijs traject werd eveneens opgesplitst naar het objectief en subjectief traject. De variabele 'OHO3' peilde naar welke opleiding de respondenten zijn gestart aan het hoger onderwijs. Om het objectief traject te meten werd gebruikgemaakt van drie variabelen. De eerste variabele, 'OHO4', peilde naar of de respondent van opleiding is veranderd in het hoger onderwijs. De tweede variabele, 'OHO5' peilde naar of de respondenten hun opleiding aan het hoger onderwijs hebben afgemaakt. Tot slot peilde de laatste variabele, 'OHO6', of de respondenten hun opleiding volgens het modeltraject hebben afgemaakt. Respondenten ervaren meer moeilijkheden in hun objectief hoger onderwijs traject wanneer deze positief scoren op een van de volgende indicatoren: 1) respondent is van opleiding veranderd, 2) respondent heeft haar opleiding niet afgemaakt, of 3) respondent heeft haar opleiding niet volgens het modeltraject afgemaakt.

Het subjectief hoger onderwijs traject werd gemeten aan de hand van vier variabelen. De eerste variabele, 'SHO1', peilde naar de mate van geluk na de (eerste) zwangerschap. Vervolgens peilde variabelen 'SHO2.1' naar de haalbaarheid van het diploma hoger onderwijs, 'SHO2.2' naar de gemotiveerdheid en 'SHO2.3' naar de tevredenheid over het behaalde diploma. Deze vier variabelen werden gehercodeerd naar drie categorieën. Tot slot peilde de variabele 'SHO3' naar hoe tienermama's beter kunnen ondersteund worden in het hoger onderwijs. Respondenten ervaren meer moeilijkheden in hun subjectief hoger onderwijs traject wanneer deze positief scoren een van de volgende indicatoren: 1) respondent is ongelukkig na haar zwangerschap, 2) diploma hoger onderwijs lijkt of leek onhaalbaar, 3) respondent is ongemotiveerd, of 4) respondent is ontevreden over haar diploma.

2.3.3 Het loopbaantraject

Het verloop van het loopbaantraject kan gemeten worden door allerlei variabelen en dit onderzoek zal dus opnieuw niet exhaustief zijn. Een gedetailleerde beschrijving per concept is terug te vinden in Bijlage 1, waar Tabel 25 telkens de variabelen met bijbehorende survey-items en antwoordmogelijkheden worden beschreven. Een aantal vragen zijn geïnspireerd door Scheiding in Vlaanderen (z.d.). De eerste twee variabelen, 'OLT1' en 'OLT2', peilden naar de arbeidsstatus van de respondent. De variabele 'OLT3' peilde bij respondenten zonder job of deze in het verleden al een job hebben uitgeoefend. Het loopbaantraject werd opgesplitst naar de toetreding tot de arbeidsmarkt en het verloop van hun verdere objectieve en subjectieve loopbaan. Om moeilijkheden bij de toetreding tot de arbeidsmarkt in kaart te

brengen, werden respondenten gevraagd, variabele 'TA2', of ze het moeilijk vonden om hun eerste job te vinden. Respondenten ervaren meer moeilijkheden bij het toetreden tot de arbeidsmarkt als ze op variabele 'TA2' ja antwoorden. Daarnaast peilde variabele 'TA1' naar de tijd tussen het beëindigen van de studie en de aanvang van de eerste job en variabele 'TA3' naar de ervaren moeilijkheden bij het zoeken naar een eerste job.

De hypothesen met betrekking tot het objectieve en subjectieve verloop verwachten dat verschillen tussen respondenten verband hebben met verschillen in hoe lang geleden de respondent is bevallen van haar eerste kind. Hier werd een onderscheid gemaakt tussen korte termijn tienermoeders, middellange termijn tienermoeders en lange termijn tienermoeders. Bij de eerste groep is de bevalling van hun eerste kind nul tot drie jaar geleden, bij de tweede groep is de bevalling van hun eerste kind drie tot vijf jaar geleden en bij de derde groep is de bevalling van hun eerste kind meer dan vijf jaar geleden. Dit werd berekend aan de hand van variabele 'C2', die peilde naar de leeftijd van de respondent, en variabele 'C6' die peilde naar de leeftijd van de respondent bij de bevalling van haar kinderen.

Het objectieve verloop van de loopbaan werd in kaart gebracht door vier variabelen. De eerste twee variabele 'OLT4' en 'OLT5' peilden naar hoeveel procent de respondent was tewerkgesteld zowel voor als na haar eerste zwangerschap. Op basis van deze twee variabele werden een indicator geconstrueerd die meet of de respondenten ofwel minder percent ofwel hetzelfde of meer percent tewerkgesteld zijn in vergelijking met voor hun eerste zwangerschap. Verder peilde de variabele 'OLT6' naar of de respondent onregelmatige werkuren heeft. Tot slot peilde de variabele 'OLT7' naar of de respondent hulp ontvangt om haar kinderen op te vangen tijdens de werkuren. Respondenten ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun objectieve loopbaan wanneer deze positief scoren op een van de volgende indicatoren: 1) respondent is minder % tewerkgesteld dan voor haar eerste zwangerschap, 2) respondent heeft onregelmatige uren, of 3) respondent ontvangt geen hulp om haar kinderen op te vangen tijdens de werkuren.

Tot slot werd het subjectieve loopbaantraject in kaart gebracht door middel van vijf items die nadien werden herleid tot twee geconstrueerde schalen. Deze indicatoren werden gemeten met één variabele, 'SLT1', waarbij verschillende items aan de respondenten werden voorgelegd aan de hand van een *Likertschaal* van nooit (1) tot altijd (5). De eerste drie items, 'SLT1.1', 'SLT1.2' en 'SLT1.3', werden samengevoegd tot de variabele 'gevoel van discriminatie'. Er werd een principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest uitgevoerd. De drie items laden voldoende hoog (> 0.40) op één component en er zijn geen ondubbelzinnige ladingen. Verder bedraagt de Cronbach's Alpha 0.80, wat impliceert dat de schaal ook betrouwbaar is. De drie items werden samengevoegd tot een restrictieve somschaal. De laatste twee items, 'SLT1.4' en 'SLT1.5', werden samengevoegd tot de variabele 'gevoel van jobbehoud'. Er werd een principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest uitgevoerd. De

twee items laden voldoende hoog (> 0.40) op één component en er zijn geen ondubbelzinnige ladingen. Verder bedraagt de Cronbach's Alpha 0.73, wat impliceert dat de schaal ook betrouwbaar is. Hoewel meestal het minimumaantal items voor een somschaal drie betreft, is er toch gekozen om deze samen te voegen tot een restrictieve somschaal. Uit de principale factoranalyse en betrouwbaarheidstest blijkt duidelijk dat de items voldoende correleren, samen een betrouwbare schaal vormen en deze is inhoudelijk ook logisch. Beide schalen worden als metrisch beschouwd in de data-analyse. Respondenten ervaren meer moeilijkheden in het verloop van hun subjectieve loopbaan wanneer deze positief scoren op een van de volgende indicatoren: 1) respondent ervaarde een gevoel van discriminatie, of 2) respondent ervaarde een laag gevoel van jobbehoud.

2.3.4 Controlevariabelen

Een gedetailleerde beschrijving van de controlevariabelen is terug te vinden in Bijlage 1 waar in Tabel 25 de variabelen, survey-items en bijhorende antwoordmogelijkheden zijn beschreven. De controlevariabelen die onderzocht werden, peilden naar de leeftijd van de respondent, of haar ouders ook tienerouders waren, het aantal kinderen, de leeftijd van de kinderen en de leeftijd bij de bevalling. Tot slot wordt er ook gepeild naar de wijze waarop of de organisatie waardoor de respondent met de enquête in contact is gekomen. Het doel is om een representatieve steekproef te bekomen waardoor niet alle respondenten via dezelfde organisatie of op dezelfde wijze mogen benaderd zijn om deel te nemen aan de enquête. Door het opnemen van deze controlevariabele kon dit gecontroleerd worden.

3. Beschrijving van de steekproef

In dit derde hoofdstuk wordt een beknopte beschrijving van de steekproef gegeven. Eerst wordt de data cleaning beschreven en welke voorwaarden er aan de data werden gesteld. Vervolgens wordt het aandeel respondenten per wijze van contactname met de online survey besproken. Hierna worden een aantal sociaal-demografische kenmerken geduid, zoals de gemiddelde leeftijd, het opleidingsniveau, de beroepsactiviteit en de intergenerationale cyclus van tienerzwangerschap. Het aantal respondenten bij de beschrijving van de steekproef en in het vierde hoofdstuk, bij de onderzoeksresultaten, verschilt doordat er gebruik werd gemaakt van filtervragen in de enquête.

3.1 Data cleaning en wijze contactname

In totaal hebben 250 respondenten de vragenlijst ingevuld maar na de data cleaning bedraagt de totale steekproefgrootte 130 respondenten. Er werden enkel respondenten geselecteerd die minstens zestien jaar zijn, tussen hun dertien of twintig jaar bevielen van hun eerste kind, minstens 100 seconden met de vragenlijst zijn bezig geweest en minstens één vierde van de vragenlijst hebben ingevuld. Daarnaast werden er vier respondenten uit de dataset verwijderd aangezien deze de vragenlijst tweemaal hadden ingevuld.

Het onderzoek werd in samenwerking met Fara vzw ontwikkeld en uitgevoerd. Om een zo representatief mogelijke steekproef te bekomen, was het doel dat niet alle respondenten via hen op de vragenlijst terecht kwamen. Onderstaande Tabel 1 beschrijft de frequenties en het aandeel respondenten per wijze van contactname met de enquête. De respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere antwoorden te selecteren waardoor in Tabel 1 de totale steekproefgrootte 131 bedraagt.

Tabel 1. Frequenties en relatieve frequenties van tienermoeders naar de wijze waarop ze in contact zijn gekomen met de enquête (N=131)

Wijze contact	n	%
Fara vzw	40	31
Kind en Gezin	3	2
OCMW	5	4
Sociale media	56	43
Nieuwsbericht of tijdschriftartikel	27	20
Totaal	131	100

Het grootste aandeel respondenten is via sociale media in contact gekomen met de enquête, namelijk 44 percent van het totale aantal respondenten. De oproep tot deelname is door Stephanie Planckaert gedeeld op sociale media dus dit kan het grote aandeel verklaren. Verder is 31 percent van het totale aantal respondenten via Fara vzw op de enquête terecht gekomen. Dit grote aandeel kan verklaard worden door hun interne oproep tot deelname. Voorts bedraagt het aandeel dat via een nieuwsbericht of artikel in een tijdschrift in contact met de online survey kwam van het totale aantal respondenten 20 percent. Dit kan mogelijk verklaard worden door de twee gepubliceerde artikels in De Standaard en Het Laatste Nieuws waarin een oproep tot deelname werd vermeld. Wanneer Tabel 1 in zijn geheel wordt bekeken, kan er uit de gegevens afgeleid worden dat niet alle respondenten via Fara vzw met de enquête in contact zijn gekomen.

3.2 Sociaal-demografische kenmerken

3.2.1 Leeftijd, leeftijd eerste bevalling, aantal kinderen en periode tussen eerste en tweede kind

In Tabel 2 zijn de beschrijvende statistieken van leeftijd, leeftijd bij de eerste bevalling, aantal kinderen en aantal jaren tussen het eerste en tweede kind terug te vinden. De minimumleeftijd bedraagt 18.00 jaar en de maximumleeftijd bedraagt 71.00 jaar, waarbij de gemiddelde leeftijd 33.83 jaar en de mediaan 32.00 jaar bedraagt. De standaarddeviatie is 9.74 jaar wat wijst op grote verschillen in leeftijd tussen respondenten. Deze grote verschillen kunnen verklaard worden door het grote bereik van leeftijd. Verder zijn de respondenten gemiddeld 17.96 jaar oud bij de bevalling van hun eerste kind. Dit betekent dat ze gemiddeld nog net minderjarig zijn wanneer ze bevallen van hun eerste kind. De mediaan bedraagt 18.00 jaar. Dit ligt ongeveer in lijn met voorgaand onderzoek van De Wilde (2009), waar de gemiddelde leeftijd 18.71 jaar bedroeg. De standaarddeviatie bedraagt 1.36 wat wijst op grote verschillen tussen respondenten. De minimumleeftijd betreft 13.00 jaar en de maximumleeftijd betreft 20.00 jaar.

Tabel 2. Beschrijvende statistieken van leeftijd, leeftijd eerste bevalling, aantal kinderen en aantal jaren tussen het eerste en tweede kind (N=83)

Variabele	M	Mediaan	S.D	Min	Max
Leeftijd	33.83	32.00	9.74	18.00	71.00
Leeftijd eerste bevalling	17.96	18.00	1.36	13.00	20.00
Aantal kinderen	2.93	3.00	1.17	1.00	8.00
Jaren tussen eerste en tweede kind	4.36	3.00	2.76	1.00	12.00

Gemiddeld gezien hebben de respondenten 2.93 kinderen en de mediaan bedraagt 3.00. Dit gemiddeld aantal kinderen ligt iets hoger dan het totale vruchtbaarheidscijfer van Vlaanderen, namelijk gemiddeld 1.53 kinderen per vrouw in haar vruchtbare levensjaren (Statbel, z.d.). De standaarddeviatie van 1.17 wijst toch op verschillen tussen respondenten. Het minimumaantal kinderen bedraagt 1.00 en het maximumaantal kinderen bedraagt 8.00. Tot slot werd er een variabele geconstrueerd die het aantal jaren tussen het eerste en tweede kind berekent. Het gemiddelde betreft 4.36 jaar met een standaarddeviatie van 2.76 wat toch wijst op sterke verschillen tussen respondenten. De mediaan bedraagt 3.00 jaar, het minimum bedraagt 1.00 jaar en het maximum bedraagt 12.00 jaar.

3.2.2 Opleidingsniveau en beroepsactiviteit van tienermoeders

Tabel 3 toont de frequenties en relatieve frequenties van het hoogst behaalde diploma van de respondent, zowel voor haar eerste zwangerschap als bij het invullen van de enquête. Voor de eerste zwangerschap heeft het grootste aandeel respondenten een diploma lager secundair (29%), gevolgd door geen diploma (27%) en diploma hoger secundair (23%). Bij het invullen van de enquête heeft het grootste aandeel respondenten een diploma hoger secundair (33%), gevolgd door diploma lager secundair (21%) en professionele bachelor (17%). Er dient wel opgemerkt te worden dat zeven respondenten bij het invullen van de enquête nog op de schoolbanken zitten.

Tabel 3. Frequenties en relatieve frequenties van hoogst behaalde diploma van de respondent prenataal en bij het invullen van de enquête (N=128)

Hoogst behaalde diploma	Voor zwangerschap		Bij invullen enquête	
	n	%	n	%
Geen diploma	35	27	9	7
Diploma lager onderwijs	24	19	7	5
Diploma lager secundair	37	29	27	21
Diploma hoger secundair	29	23	42	33
Diploma hoger beroeps of graduaat	3	2	18	14
Professionele bachelor	0	0	22	17
Academische bachelor	0	0	1	1
Master	0	0	2	2
Totaal	128	100	128	100

Voor de eerste zwangerschap heeft 60 percent nog geen job uitgeoefend, wat daalt naar 19 percent bij het invullen van de enquête. Dit betekent dat het merendeel van de respondenten niet-actief was op de arbeidsmarkt voor haar eerste zwangerschap maar dit aandeel daalt sterk bij het invullen van de enquête. Onderstaande Tabel 4 geeft de frequenties en relatieve frequenties weer inzake arbeidsstatus. Het merendeel van de respondenten heeft een job (71%), gevolgd door respondenten die nog studeren (14%), respondenten zonder job die respectievelijk niet op zoek zijn naar werk (7%) en op zoek zijn naar werk (4%). De respondenten kregen de mogelijkheid om hun situatie te duiden indien ze 'geen van bovenstaande' hadden aangeduid. Twee respondenten zijn gepensioneerd, één respondenten is invalide na een operatie en één respondent zorgt voor haar zwaar gehandicapte man.

Tabel 4. Frequenties en relatieve frequenties inzake de arbeidsstatus (N=115)

Arbeitsstatus	n	%
Ik studeer nog.	16	14
Ik heb een job.	82	71
Ik heb geen job en ben op zoek naar werk.	5	4
Ik heb geen job en ben niet op zoek naar werk.	8	7
Geen van bovenstaande.	4	4
Totaal	115	100

3.2.3 De intergenerationale cyclus van tienerzwangerschap

De intergenerationale cyclus van tienerzwangerschap betekent dat kinderen van tienermoeders zelf ook een verhoogd risico lopen om zelf tienerouder te worden (Hendrick & Maslowsky, 2019). Van de 125 respondenten gaf 26 percent aan dat hun beide ouders of één van hun ouders ook een tienerouder waren, zoals in onderstaande Tabel 5 te lezen valt.

Tabel 5. Frequenties en relatieve frequenties omtrent intergenerationale cyclus van tienerzwangerschap (N=125)

Ouders tienerouders	n	%
Ja, mijn beide ouders	10	8
Ja, mijn papa	2	2
Ja, mijn mama	20	16
Nee	93	74
Totaal	125	100

3.2.4 Constructie en verdeling van sociaal-economische status en sociale steun

Sociaal-economische status werd geconstrueerd op basis van het opleidingsniveau van de ouders. Aanvankelijk zou de sociaal-economische status variabele geconstrueerd worden aan de hand van opleidings-, beroeps- en inkomensniveau. Echter, beroeps- en inkomensniveau hadden een groot aantal missende waarden waardoor het aantal steekprofeenheden sterk daalde. Hierdoor is er gekozen om enkel opleiding te hanteren als indicator voor sociaal-economische status. Tabel 6 toont de frequenties en relatieve frequenties van sociaal-economische status. Gemiddeld hebben de respondenten een middelmatige sociaal-economische status ($M = 2.11$; $S.D = 0.74$). Van het totale aandeel respondenten, bevindt er 22 percent zich in een lage, 45 percent in een midden en 33 percent in een hoge sociaal-economische status.

Tabel 6. Frequenties en relatieve frequenties van sociaal-economische status (N=99)

Sociaal-economische status	n	%
Laag	22	22
Midden	44	45
Hoog	33	33
Totaal	99	100

Sociale steun in het secundair onderwijs werd geconstrueerd op basis van vijf items en nadien gehercodeerd naar een variabele met drie categorieën. Tabel 7 op de volgende bladzijde toont de frequenties en relatieve frequenties van sociale steun. Gemiddeld ervaren de respondenten weinig tot een beetje steun ($M = 1.89$; $S.D = 0.88$). Het grootste aandeel respondenten ervaarde weinig steun (44%) in het secundair onderwijs. Hierna volgt het aandeel respondenten dat veel steun ervaarde (33%) in het secundair onderwijs. Tot slot ervaarde het kleinste aandeel respondenten een beetje steun (23%) in het secundair onderwijs.

Tabel 7. Frequenties en relatieve frequenties van sociale steun (N=43)

Sociale steun	n	%
Weinig steun	19	44
Beetje steun	10	23
Veel steun	14	33
Totaal	43	100

Zoals uit Tabel 6 en Tabel 7 kan afgeleid worden, is er meer informatie beschikbaar over de sociaal-economische status van respondenten (N=99) in vergelijking met de sociale steun die respondenten ervaarden (N=43). Dit komt doordat beide vragen niet verplicht waren om op die manier uitval te vermijden.

Aangezien sociaal-economische status en sociale steun als onafhankelijke variabelen worden gebruikt om verschillen in het secundair onderwijstraject te onderzoeken, is de samenhang tussen beide onderzocht. In Tabel 8 is de kruistabel van sociaal-economische status en sociale steun weergegeven. Het merendeel van respondenten heeft weinig steun ervaren in het secundair onderwijs, gevolgd door veel steun en tot slot een beetje steun. Daarnaast heeft het merendeel van de respondenten een midden sociaal-economische status, gevolgd door een hoge en tot slot een lage sociaal-economische status. Rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen, lijken sociaal-economische status en sociale steun niet samen te hangen.

Tabel 8. Kruistabel van sociaal-economische status en sociale steun (N=33)

		Sociaal-economische status			Totaal
		Laag	Midden	Hoog	
Sociale steun	Weinig	3	8	4	15
	Beetje	2	4	1	7
	Veel	1	5	5	11
Totaal		6	17	10	33

3.3 Beschrijving cases interviews

Er werden vier diepte-interviews afgenomen. Drie respondenten zijn zwanger geworden in het secundair onderwijs, zijn in de eind twintig tot begin dertig jaar, zijn niet meer samen met de biologische vader van hun eerste kind en hebben een vaste job. Van deze drie respondenten, hebben twee hun secundair diploma behaald. De vierde respondent is zwanger geworden in het hoger onderwijs, is begin twintig jaar, is haar opleiding nog aan het afmaken en is nog samen met de biologische vader van haar kind.

4. Onderzoeksresultaten

In dit vierde hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten inzake onderwijs en loopbaan bij Vlaamse tienermoeders besproken. Bij iedere hypothesetest werd een significantieniveau van $\alpha = 0.05$ gehanteerd. Voor een aantal indicatoren werd een *Fisher Freeman Halton Exact Test* uitgevoerd in plaats van een Chikwadraattoets omdat uit een analyse van de kruistabel bleek dat meer dan twintig percent van de cellen een verwachte waarde onder vijf had. Eerst wordt het onderwijstraject behandeld waarin het secundair onderwijs, de Vlaamse ondersteuningsmaatregelen en het hoger onderwijs worden besproken. Vervolgens komt het loopbaantraject aan bod. Hier wordt eerst de toetreding tot de arbeidsmarkt en het verdere verloop van de loopbaan besproken. Tot slot wordt de kwalitatieve analyse van de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan besproken.

4.1 Het onderwijstraject van Vlaamse tienermoeders

4.1.1 Het secundair onderwijstraject

Van het totale aantal respondenten (N=130) heeft 57 percent het secundair onderwijs afgemaakt, 38 percent het secundair onderwijs niet afgemaakt en 5 percent is nog schoolgaand. Van het totale aantal respondenten is 68 percent zwanger geworden in het secundair onderwijs. De focus van deze paragraaf ligt op deze 68 percent en hoe sociaal-economische status en sociale steun samenhangen met zowel hun objectief als subjectief secundair onderwijstraject.

Om de eerste hypothese te testen, werd de samenhang tussen de indicatoren van een moeilijk objectief secundair onderwijstraject en respectievelijk sociaal-economische status en sociale steun onderzocht. De indicatoren betreffen van richting veranderen, langer dan tien weken thuisblijven en jaren overdoen.

In Tabel 9 zijn de kruistabellen van sociaal-economische status, of het opleidingsniveau van de ouders, en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject samengevoegd. Meer respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status veranderen niet van richting in vergelijking met respondenten met een lage sociaal-economische status. Daarnaast lijken meer respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status niet langer dan tien weken thuis te blijven in vergelijking met respondenten met een lage sociaal-economische status. Tot slot doen minder respondenten een jaar over met een midden of hoge sociaal-

economische status in vergelijking met respondenten met een lage sociaal-economische status.

Tabel 9. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject

		Sociaal-economische status			Totaal
		Laag	Midden	Hoog	
Van richting veranderd (N=67)	Ja	7	10	5	22
	Nee	7	22	16	45
Totaal		14	32	21	67
> 10 weken thuisblijven (N=58)	Ja	7	14	9	30
	Nee	4	13	11	28
Totaal		11	27	20	58
Jaren overdoen (N=60)	Ja	2	8	2	12
	Nee	11	20	17	48
Totaal		13	28	19	60

In onderstaande Tabel 10 zijn de drie kruistabellen van sociale steun en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject samengevoegd. Hoewel het door de lage aantallen moeilijk is om iets te zeggen, lijkt het merendeel van de respondenten die van richting veranderen weinig sociale steun te hebben ervaren. Ook lijkt het al dan niet langer dan tien weken thuisblijven te verschillen naargelang sociale steun. Respondenten die weinig of een beetje sociale steun ervaren blijven meer langer dan tien weken thuis. Daarentegen blijven respondenten die veel sociale steun ervaren minder langer dan tien weken thuis. Tot slot lijken verschillen in jaren overdoen niet samen te hangen naargelang de ervaren sociale steun, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen.

Tabel 10. Kruistabel van sociale steun en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject

		Sociale steun			Totaal
		Weinig	Beetje	Veel	
Van richting veranderd (N=43)	Ja	7	1	4	12
	Nee	12	9	10	31
Totaal		19	10	14	43
> 10 weken thuisblijven (N=37)	Ja	9	6	5	20
	Nee	5	3	9	17
Totaal		14	9	14	37
Jaren overdoen (N=42)	Ja	5	3	4	12
	Nee	13	7	10	30
Totaal		18	10	14	42

Op basis van de descriptieve analyse naar de samenhang tussen sociaal-economische status en de indicatoren van het objectief secundair onderwijstraject, lijken er verschillen te bestaan naargelang sociaal-economische status. Bovendien lijken er eveneens verschillen te bestaan in het wel of niet van richting veranderen en het al dan niet langer dan tien weken thuisblijven naargelang de ervaren sociale steun. De relaties werden getest voor statistische significantie door Chi-kwadraattoetsen en *Fisher Freeman Halton Exact Tests*. Deze resultaten zijn weergegeven in Tabel 11. Sociaal-economische status hangt niet statistisch significant samen met respectievelijk van richting veranderen ($X^2(2, N = 67) = 2.68, p = 0.262$), langer dan tien weken thuisblijven ($X^2(2, N = 58) = 0.99, p = 0.610$) en jaren overdoen ($2.28, p = 0.312$). Verder hangt sociale steun eveneens niet statistisch significant samen met jaren overdoen ($2.24, p = 0.319$) en langer dan tien weken thuisblijven ($2.96, p = 0.246$).

Tabel 11. Resultaten objectief secundair onderwijstraject

	Test-waarde	df	p
Sociaal-economische status			
Van richting veranderen (N=67)	2.68	2	0.262
> 10 weken thuisblijven (N=58)	0.99	2	0.610
Jaren overdoen (N=60)	2.28		0.312
Sociale steun			
Van richting veranderen (N=43)	2.24		0.319
> 10 weken thuisblijven (N=37)	2.96		0.246

Om de tweede hypothese te testen werd de samenhang tussen de indicatoren van een moeilijk subjectief onderwijstraject en respectievelijk sociaal-economische status en sociale steun onderzocht. De indicatoren betreffen tevredenheid over de studierichting, de mate van geluk na de eerste zwangerschap, het gevoel van onderpresteren, de subjectieve beleving over het diploma, de band met school verliezen en moeilijkheden ervaren in de combinatie tussen school en zwangerschap en/of ouderschap.

In Tabel 12 zijn de kruistabellen van sociaal-economische status, of het opleidingsniveau van de ouders, en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject samengevoegd. Respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status lijken meer tevreden met hun studierichting in vergelijking met respondenten met een lage sociaal-economische status. De mate van geluk lijkt niet te verschillen naargelang sociaal-economische status, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen en het zeer lage aantal respondenten. Vervolgens lijkt het gevoel van onderpresteren wél samen te hangen met sociaal-economische status. Meer respondenten met een lage sociaal-economische status hebben het gevoel dat ze ondergepresteerd hebben in vergelijking met respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status. Verder lijkt de subjectieve beleving over het diploma niet te verschillen naargelang de sociaal-economische status van respondenten, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen. Daarnaast lijkt de band met school verliezen wél te verschillen naargelang de sociaal-economische status van respondenten. Er zijn meer respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status die de band met school niet zijn verloren in vergelijking met respondenten met een lage sociaal-economische status. Tot slot lijkt het ervaren van moeilijkheden in de combinatie tussen school en zwangerschap/ouderschap niet te verschillen naargelang sociaal-economische status, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen.

Tabel 12. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject

		Sociaal-economische status			Totaal
		Laag	Midden	Hoog	
Tevredenheid over studierichting (N=57)	Niet tevreden	6	5	3	14
	Neutraal	0	9	1	10
	Tevreden	5	13	15	33
Totaal		11	27	19	57
Mate van geluk (N=34)	Ongelukkig	1	1	3	4
	Neutraal	1	1	6	8
	Gelukkig	5	9	8	22
Totaal		7	11	16	34
Gevoel onderpresteren (N=54)	Ondergepresteerd	8	11	6	25
	Neutraal	1	5	3	9
	Gepresteerd	1	10	9	20
Totaal		1	10	9	54
Subjectieve beleving diploma (N=53)	Negatief	2	0	1	3
	Neutraal	2	4	0	6
	Positief	6	21	17	44
Totaal		10	25	18	53
Band school (N=64)	Verloren	8	12	6	26
	Niet verloren	4	19	15	38
Totaal		12	31	21	64
Moeilijkheden combinatie (N=50)	Ja	7	15	12	34
	Nee	3	7	6	16
Totaal		10	22	18	50

In Tabel 13 zijn de kruistabellen van sociale steun en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject samengevoegd. Tevredenheid over de studierichting en sociale steun lijken niet samen te hangen, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen. Het merendeel van de respondenten ontvangt weinig steun en is tevreden over haar studierichting. Verder lijkt de mate van geluk na de eerste zwangerschap niet te verschillen naargelang sociale steun, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen. Vervolgens lijkt het gevoel van onderpresteren wél te verschillen naargelang de mate van sociale steun. Respondenten met veel steun hebben meer het gevoel dat ze onderpresteren in vergelijking met respondenten met weinig steun. Daarentegen hebben respondenten met weinig sociale steun meer het gevoel dat ze gepresteerd hebben in vergelijking met respondenten met veel sociale steun. Over het algemeen heeft het merendeel van de respondenten een positieve subjectieve beleving over hun diploma. Dit lijkt niet samen te hangen met de mate van sociale steun, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen. Verder lijkt de band met school wel of niet verliezen wél te verschillen naargelang sociale steun. Respondenten met weinig sociale steun zijn de band met school meer verloren in vergelijking met respondenten met veel sociale steun. Daarentegen zijn respondenten met veel sociale steun de band met school minder verloren in

vergelijking met respondenten met weinig of een beetje sociale steun. Tot slot lijkt het ervaren van moeilijkheden in de combinatie tussen school en zwangerschap en/of ouderschap ook samen te hangen met sociale steun. Respondenten met weinig sociale steun ervaren meer moeilijkheden in de combinatie in vergelijking met respondenten met een beetje of veel sociale steun.

Tabel 13. Kruistabel van sociale steun en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject

		Sociale steun			Totaal
		Weinig	Beetje	Veel	
Tevredenheid over studierichting (N=36)	Niet tevreden	3	2	1	6
	Neutraal	4	3	3	10
	Tevreden	10	3	7	20
Totaal		17	8	11	36
Mate van geluk (N=20)	Ongelukkig	1	1	1	3
	Neutraal	2	2	3	7
	Gelukkig	2	2	6	10
Totaal		5	5	10	20
Gevoel onderpresteren (N=35)	Ondergepresteerd	4	2	10	16
	Neutraal	3	1	0	4
	Gepresteerd	9	5	1	15
Totaal		16	8	11	35
Subjectieve beleving diploma (N=30)	Negatief	1	0	0	1
	Neutraal	1	1	0	2
	Positief	12	5	10	27
Totaal		14	6	10	30
Band school (N=41)	Verloren	14	2	3	19
	Niet verloren	4	7	11	22
Totaal		18	9	14	41
Moeilijkheden combinatie (N=33)	Ja	11	4	8	23
	Nee	4	3	3	10
Totaal		15	7	11	33

Op basis van de descriptieve analyses naar de samenhang tussen sociaal-economische status en de indicatoren van het subjectief secundair onderwijstraject, lijken er verschillen te bestaan naargelang sociaal-economische status bij tevredenheid over de studierichting, het gevoel van onderpresteren en de band met school verliezen. Bovendien lijken er eveneens verschillen te bestaan in het gevoel van onderpresteren, de band met school verliezen en moeilijkheden in de combinatie school en zwangerschap/ouderschap naargelang de ervaren sociale steun. Deze relaties werden getest voor statistische significantie door *Fisher Freeman Halton Exact Tests*. Deze resultaten zijn weergegeven in Tabel 14.

Tabel 14. Resultaten Fisher Freeman Halton Exact Tests voor subjectief secundair onderwijstraject

	Test-waarde	<i>p</i>
Sociaal-economische status		
Tevredenheid over studierichting (N=57)	12.53	0.009
Gevoel van onderpresteren (N=54)	6.01	0.183
Band met school (N=64)	4.50	0.094
Sociale steun		
Gevoel van onderpresteren (N=35)	12.79	0.005
Band met school (N=41)	12.53	0.002
Moeilijkheden combinatie (N=33)	0.81	0.785

De relaties tussen sociaal-economische status met respectievelijk tevredenheid over de studierichting (12.53, $p = 0.009$), het gevoel van onderpresteren (6.01, $p = 0.183$) en de band met school verliezen (4.50, $p = 0.094$) zijn niet statistisch significant. Daarentegen hangen het gevoel van onderpresteren (12.79, $p = 0.005$) en de band met school verliezen (12.53, $p = 0.002$) wél statistisch significant samen sociale steun. Tot slot is de relatie tussen moeilijkheden in de combinatie tussen school en zwangerschap/ouderschap en sociale steun niet statistisch significant (0.81, $p = 0.785$).

4.1.2 De Vlaamse ondersteuningsmaatregelen

Tabel 15 geeft de frequenties en percentages van de mate van gebruik van de beschikbare ondersteuning weer. De meest gebruikte ondersteuning betreft het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang, namelijk 55 percent van de respondenten die zwanger werden in het secundair onderwijs hebben hiervan gebruikgemaakt. Hierna volgt de moederschapsrust voor scholieren, waar 38 percent van de respondenten die zwanger werden in het secundair onderwijs gebruik van hebben gemaakt. Bednet (5%) en TOAH (8%) werden het minst gebruikt onder de respondenten. Wat hiernaast opvalt, is dat minstens 16 percent van de respondenten niet wisten dat deze ondersteuningsmaatregelen bestaan en wat zelfs oploopt tot 20 percent bij TOAH.

Tabel 15. Frequenties en percentages van de mate van gebruik van de beschikbare ondersteuning inzake onderwijs (N=74)

	Moederschapsrust		Bednet		TOAH		Kinderopvang	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Gebruikt	28	38	4	5	6	8	41	55
Niet gebruikt	29	39	45	61	45	61	18	24
Wist niet	12	16	13	18	15	20	13	18
Bestond niet	5	7	12	16	8	11	2	3
Totaal	74	100	74	100	74	100	74	100

Naast de mate van gebruik, werd ook gepeild naar in hoeverre deze maatregelen voldoen aan de noden van Vlaamse tienermoeders. Dit werd enkel gemeten bij de respondenten die van de betreffende maatregelen hebben gebruikt gemaakt. Tabel 16 toont de frequenties en rijpercentages over de vraag in hoeverre de ondersteuningsmaatregelen voldoen aan de noden van de respondenten. Over het algemeen voldoet de moederschapsrust aan de noden van de respondenten, namelijk 64 percent is het eens. Hiertegenover is 25 percent het oneens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de moederschapsrust voor scholieren niet helemaal voldoet aan de noden van de respondenten.

Naast de moederschapsrust voor scholieren, werd hetzelfde gemeten bij Bednet, TOAH en het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang. Van de vier respondenten die gebruikt hebben gemaakt van Bednet, gaf één respondent aan het eens te zijn met dat Bednet voldoet aan haar noden. Bij TOAH gaven drie respondenten aan het eens te zijn en drie respondenten het noch eens, noch oneens te zijn met dat de maatregel voldoet aan hun noden. Tot slot lijkt het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang het meest te voldoen aan de noden van de respondenten, daarnaast is het ook de meeste gebruikte maatregel. Van de 41 respondenten die hiervan hebben gebruikt gemaakt, gaf 83 percent aan het eens te zijn terwijl maar 1 respondent aangeeft het oneens te zijn.

Tabel 16. Frequenties en rijpercentages over de vraag in hoeverre de ondersteuningsmaatregelen voldoen aan de noden van Vlaamse tienermoeders

... voldeed aan mijn noden	Moederschapsrust		Bednet		TOAH		Kinderopvang	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Oneens	7	25	2	50	0	0	1	2
Noch eens, noch oneens	3	11	1	25	3	50	6	15
Eens	18	64	1	25	3	50	34	83
Totaal	28	100	4	100	6	100	41	100

Verder werd ook de mening van respondenten gevraagd met betrekking tot het recht op het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang. De huidige maatregel heeft enkel betrekking op minderjarige tienermoeders. Bijgevolg hebben tienermoeders die bijvoorbeeld een jaar overdoen in het secundair onderwijs, geen recht meer op het laagst mogelijke dagtarief wanneer ze meerderjarig worden. Ook tienermoeders die aan een opleiding starten in het hoger onderwijs hebben hier geen recht meer op. Onderstaande Tabel 17 geeft de frequenties en relatieve frequenties inzake de mening met betrekking tot gesubsidieerde kinderopvang weer.

Tabel 17. Frequenties en relatieve frequenties inzake de mening met betrekking tot gesubsidieerde kinderopvang (N=67)

Mening respondenten	n	%
Ik vind dat gesubsidieerde kinderopvang ook mogelijk moet zijn voor meerderjarige tienermama's zonder eigen inkomen tot het secundair onderwijs is afgerond.	26	39
Ik vind dat gesubsidieerde kinderopvang ook mogelijk moet zijn voor meerderjarige tienermama's zonder eigen inkomen tot het hoger onderwijs is afgerond.	34	51
Ik vind dat gesubsidieerde kinderopvang goed is zoals het nu is.	6	9
Ik ben niet akkoord met bovenstaande stellingen.	1	1
Totaal	67	100

De laatste onderzoeksvraag inzake de Vlaamse ondersteuning peilt naar wat voor verbetering vatbaar is. Dit werd dan ook aan de respondenten gevraagd en of ze eventueel suggesties hebben. Deze antwoorden werden aan de hand van een thematische analyse herleid tot vijf thema's, namelijk: beter informeren, financiële steun, ondersteuning op school, moederschapsrust en meer ondersteuning in het algemeen. Het eerste thema, beter

informereren, houdt in dat tienermoeders beter geïnformeerd willen worden over de beschikbare ondersteuning, hun keuzes en opties, dat de juiste informatie toegankelijker en zichtbaarder moet zijn en tot slot dat vzw's (zoals Fara vzw) die ondersteuning bieden meer kenbaar moeten gemaakt worden bij tienermoeders, ouders en scholen.

Het tweede thema heeft betrekking op financiële steun. Dit houdt in dat studiebeurzen en leeflonen toegankelijker moeten zijn. Het derde thema, ondersteuning op school, omvat betere ondersteuning waar nodig via school. Specifieke suggesties die hier werden geopperd zijn onder andere een specifiek traject voor zwangere tieners in het secundair onderwijs gekoppeld aan een standaardpakket met algemene info, beter luisteren naar zwangere leerlingen, bijscholing voor leerkrachten en directie inzake de omgang met en het ondersteunen van zwangere leerlingen, een kamer voor tienermoeders met koelkast waar ze kunnen afkolven en rustdagen bij extreme vermoeidheid.

Het vierde thema heeft betrekking op de ondersteuningsmaatregel moederschapsrust. Er is met name kritiek op de korte duur van de moederschapsrust, zowel voor als na de zwangerschap. Tot slot heeft het laatste thema betrekking op meer ondersteuning in het algemeen. Specifieke suggesties houden bijvoorbeeld in dat er een ondersteuningsnetwerk wordt opgestart vanaf de bevestiging van de zwangerschap waar de tienermoeder wordt gehoord, wat haar plannen voor de zwangerschap waren en waar ze recht op heeft, met als doel haar studieplannen aan te moedigen. Ook meer steun na de schooluren en meer mentale ondersteuning voor de moeder zelf kwamen naar voren.

4.1.2 Het hoger onderwijs traject

Van het totale aantal respondenten, zijn er 43 een opleiding aan het hoger onderwijs gestart. De focus van deze subsectie ligt op deze respondenten. Van deze 43 respondenten, heeft 28 percent een eerste zwangerschap en 12 percent een volgende zwangerschap gekregen terwijl ze een opleiding aan het hoger onderwijs volgden. Dit betekent dat de meerderheid binnen de groep die hoger onderwijs zijn gestart, zwanger is geworden in het secundair onderwijs. Tabel 18 geeft de frequenties en relatieve frequenties weer van de initieel gestarte opleiding aan het hoger onderwijs.

Tabel 18. Frequenties en relatieve frequenties van initiële opleiding hoger onderwijs (N=43)

Initiële opleiding hoger onderwijs	n	%
Graduaatsopleiding	8	19
Professionele bachelor	25	58
Academische bachelor	4	9
Volwassenenonderwijs	5	12
Anders: 'secretariaat'	1	2
Totaal	43	100

Om de derde hypothese te testen, werd de samenhang tussen de indicatoren van een moeilijk objectief hoger onderwijstraject en sociaal-economische status onderzocht. De indicatoren betreffen van opleiding veranderen, opleiding niet afmaken en het modeltraject volgen. In Tabel 19 zijn de samengevoegde kruistabellen tussen de indicatoren en sociaal-economische status, of het opleidingsniveau van de ouders, terug te vinden.

Tabel 19. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het objectief hoger onderwijstraject

		Sociaal-economische status			Totaal
		Laag	Midden	Hoog	
Van opleiding veranderd (N=38)	Ja	1	0	3	4
	Nee	7	8	19	34
Totaal		8	8	22	38
Opleiding afgemaakt (N=31)	Ja	3	7	11	21
	Nee	4	0	6	10
Totaal		7	7	17	31
Modeltraject gevolgd (N=20)	Ja	2	3	10	15
	Nee	1	3	1	5
Totaal		3	6	11	20

Het merendeel van de respondenten is niet van richting veranderd, waarbij de grootste groep hiervan een hoge sociaal-economische status heeft. Rekening houdend met de grote verschillen in kolomtotalen lijken van opleiding veranderen en sociaal-economische status niet samen te hangen. De meerderheid van de respondenten die een opleiding zijn gestart aan het hoger onderwijs hebben deze afgemaakt. Opnieuw zijn er geen grote verschillen naargelang sociaal-economische status, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen. De opleiding al dan niet afmaken volgens het modeltraject lijkt wél te verschillen naargelang sociaal-

economische status. Zowel bij respondenten met een lage als een hoge sociaal-economische status lijkt het merendeel de opleiding via het modeltraject af te maken. Daarentegen is de groep respondenten met een midden sociaal-economische status gelijk verdeeld tussen het wel en niet volgen van het modeltraject. Er werd echter geen statistisch significante relatie teruggevonden tussen sociaal-economische status en modeltraject (3.69, $p = 0.163$) volgens de *Fisher Freeman Halton Exact Test*.

Om de vierde hypothese te testen, werd de samenhang tussen de indicatoren van een moeilijk subjectief hoger onderwijstraject en sociaal-economische status onderzocht. De indicatoren betreffen de mate van geluk, de haalbaarheid van het behaalde diploma, de mate van motivatie en de tevredenheid over het behaalde diploma. In Tabel 20 zijn de samengevoegde kruistabellen tussen de indicatoren en sociaal-economische status terug te vinden.

Tabel 20. Kruistabel van sociaal-economische status en de indicatoren van het subjectief hoger onderwijstraject

		Sociaal-economische status			Totaal
		Laag	Midden	Hoog	
Mate van geluk (N=15)	Ongelukkig	0	1	2	3
	Neutraal	1	0	1	2
	Gelukkig	1	3	6	10
Totaal		2	4	9	15
Haalbaarheid diploma (N=30)	Onhaalbaar	1	0	3	4
	Neutraal	0	1	2	3
	Haalbaar	5	6	12	23
Totaal		6	7	17	30
Mate van motivatie (N=30)	Ongemotiveerd	1	0	1	2
	Neutraal	1	0	1	2
	Gemotiveerd	4	7	15	26
Totaal		6	7	17	30
Tevredenheid diploma (N=20)	Ontevreden	0	0	0	0
	Neutraal	0	0	0	0
	Tevreden	0	0	0	0
Totaal		2	7	11	20

De mate van geluk na de eerste zwangerschap lijkt, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen, niet te verschillen naargelang sociaal-economische status. Ook de haalbaarheid van het diploma lijkt niet te verschillen naargelang sociaal-economische status, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen. Verder lijkt de mate van motivatie, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen, eveneens niet te verschillen naargelang sociaal-economische

status. Het merendeel van de respondenten was gemotiveerd om hun diploma hoger onderwijs te halen. Tot slot verschilt ook de tevredenheid over het diploma, rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen, niet naargelang sociaal-economische status. Alle respondenten geven aan tevreden te zijn over hun behaalde diploma hoger onderwijs.

4.2 Het loopbaantraject van Vlaamse tienermoeders

4.2.1 De toetreding tot de arbeidsmarkt

Gemiddeld duurt het zes maanden na het beëindigen van de studie voor de aanvang van een eerste job ($N=92$; $M=6.30$; $S.D=11.47$) maar er zijn grote verschillen tussen respondenten. Om de vijfde hypothese te testen werd, de samenhang tussen moeilijkheden ervaren bij het toetreden tot de arbeidsmarkt en sociaal-economische status onderzocht. In Tabel 21 wordt de kruistabel tussen sociaal-economische status, of het opleidingsniveau van de ouders, en moeilijkheden bij het toetreden van de arbeidsmarkt weergegeven. Rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen, lijkt het ervaren van moeilijkheden bij het toetreden van de arbeidsmarkt niet te verschillen naargelang sociaal-economische status.

Tabel 21. Kruistabel van sociaal-economische status en moeilijkheden bij het toetreden tot de arbeidsmarkt (N=70)

		Sociaal-economische status			Totaal
		Laag	Midden	Hoog	
Moeilijkheden	Ja	3	8	5	16
	Nee	11	25	18	54
Totaal		14	33	23	70

4.2.2 Het verdere verloop van de loopbaan

De hypothesen met betrekking tot het verdere verloop van de loopbaan verwachten een verschil in het objectief en subjectief loopbaantraject afhankelijk van het aantal jaren dat de respondent tienermoeder is. Hiervoor werden de respondenten gecategoriseerd in korte termijn tienermoeders, middellange termijn tienermoeders en lange termijn tienermoeders. Om de zesde hypothese te testen, werd de samenhang tussen termijn tienermoeder en de

indicatoren van een moeilijk objectief loopbaantraject onderzocht. De indicatoren betreffen percent tewerkstelling, onregelmatige werkuren en hulp ontvangen voor kinderopvang. In Tabel 22 worden de samengevoegde kruistabellen tussen de indicatoren en termijn tienermoeder weergegeven.

Rekening houdend met de ongelijke kolomtotalen, lijken verschillen in percent tewerkstelling en onregelmatige werkuren niet samen te hangen met verschillen in termijn tienermoeder. Echter, hulp voor kinderopvang lijkt wél te verschillen naargelang termijn tienermoeder. Lange termijn tienermoeders zijn ongeveer gelijk verdeeld tussen wel en niet hulp ontvangen terwijl korte en middellange termijn tienermoeders meer hulp dan geen hulp ontvangen.

Tabel 22. Kruistabel van termijn tienermoeder en de indicatoren van het objectief loopbaantraject

		Termijn tienermoeder			Totaal
		Kort	Midden	Lang	
% tewerkstelling (N=83)	Minder %	0	2	8	20
	Zelfde of meer %	8	4	61	73
Totaal		8	6	69	83
Werkuren (N=86)	Onregelmatig	3	1	22	26
	Regelmatig	6	5	49	60
Totaal		9	6	71	86
Hulp kinderopvang (N=86)	Hulp	7	4	35	46
	Geen hulp	2	2	36	40
Totaal		9	6	71	86

Om de zevende en laatste hypothese te testen werden twee lineaire regressies uitgevoerd. De resultaten van het effect van termijn tienermoeder op het subjectieve loopbaantraject worden in Tabel 23 weergegeven. Middellange termijn tienermoeder voorspelde de score op gevoel van discriminatie statistisch significant, $b = 1.24$, $t(78) = 2.96$, $p = 0.004$. Daarnaast voorspelde lange termijn tienermoeder de score op gevoel van discriminatie ook statistisch significant, $b = 0.65$, $t(78) = 2.23$, $p = 0.029$. Termijn tienermoeder voorspelde niet statistisch significant de score op het gevoel van jobbehoud.

Tabel 23. Resultaten lineaire regressie subjectief loopbaantraject

	β	SE	t	p
Gevoel van discriminatie (N=81)				
Intercept	1.04	0.27	3.81	<0.001
Middellange termijn	1.24	0.42	2.96	0.004
Lange termijn	0.65	0.29	2.23	0.029
Gevoel van jobbehoud (N=77)				
Intercept	4.00	0.30	13.51	<0.001
Middellange termijn	-0.10	0.48	-0.21	0.835
Lange termijn	0.48	0.31	1.52	0.133

*Referentiecategorie: korte termijn tienermoeders

4.3 Kwalitatieve analyse van de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan

De thema's met betrekking tot ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan en de impact van de zwangerschap en het ouderschap hierop worden getoond in Tabel 24. De ervaringen met onderwijs zijn ingedeeld in twee thema's, namelijk enerzijds schoolbegeleiding en anderzijds ondersteuning en combineren van ouderschap met studeren. Wat betreft het eerste thema zijn de ervaringen van de respondenten uiteenlopend. Een respondent geeft aan dat zodra ze wist dat ze zwanger was, ze praktisch niet meer naar school ging en geen begeleiding kreeg. Daarentegen tonen sommige scholen wel begrip en flexibiliteit. Ook de ondersteuning van de ouders uit speelt een grote rol in de beleving van respondenten. Een respondent geeft aan dat:

"...ik zat op rozen eigenlijk. Ik was, ja ... zoals de was en de plas, dat werd allemaal gedaan voor ons hè. Daar moet ik mijn mama, ja ... echt de hemel in prijzen hè. Dat is echt zot."

Het tweede thema gaat over het combineren van moederschap met studeren. De combinatie van studeren en het ouderschap wordt als zwaar ervaren in de beleving van respondenten. Onderstaand citaat illustreert de uitdagingen waarmee een respondent te maken kreeg bij het combineren van ouderschap met school. Een andere respondent noemt deze periode als "heel zware tijden" en is achteraf trots dat ze dit heeft kunnen doen zonder haar leven "on hold" te zetten. Ook hier geven respondenten aan dat de steun van familie de combinatie dragelijker maakt, zoals bovenstaand citaat toont.

Ik had geen zin meer om naar school te gaan. Liever blijven liggen thuis in de zetel, dus er was niet zoveel motivatie meer."

De motivaties zijn eveneens opgedeeld in twee thema's, namelijk financiële onafhankelijkheid en persoonlijke ontwikkeling en vooruitgang. Een belangrijke drijfveer voor het behalen van een diploma is de mogelijkheid om een eigen inkomen te verdienen. Dit wordt dan ook door meerdere respondenten aangehaald als motivatie om door te gaan met hun studie, ondanks de uitdagingen van het combineren van studeren met het ouderschap zoals onderstaand citaat illustreert. Ze hebben het gevoel dat hun moeder soms de moederrol over hun kind overneemt en zien een oplossing in financiële onafhankelijkheid en uit het huis gaan. Daarnaast willen de respondenten hun leven voortzetten zoals het was voordat ze zwanger werden. Het behalen van hun diploma wordt gezien als een noodzakelijke stap in hun persoonlijke en professionele ontwikkeling.

“Ik had echt zoiets van ja het mag het zijn wat dat het wil maar ik wil echt wel een diploma. Ik ga niet euhm naar het school gaan en op de arbeidsmarkt zonder diploma.”

Tot slot zijn de twee thema's bij ambities carrière en zelfredzaamheid en rolmodellen en inspiratie. Als eerste tonen de respondenten ambitie om een carrière op te bouwen en op die manier financieel zelfredzaam te zijn. Onderstaand citaat illustreert de verdere professionele ambities. Ook wordt de toekomst positief bekeken, wat aangeeft dat de respondenten ambities hebben die verder reiken dan alleen het behalen van een diploma. Een respondent heeft het over haar aankoop van een huis. Een andere respondent vertelt hoe het haar ambitie is om een goede mama te zijn. Het laatste thema, rolmodellen en inspiratie, houdt in dat een belangrijke ambitie ook is om een rolmodel te zijn voor andere jongeren of tienermoeders. Zo vertelt een respondent openlijk over haar ervaring om op achttien jaar mama te worden in de klas om zo taboes te doorbreken en te laten zien dat het mogelijk is om succesvol te zijn ondanks een tienerzwangerschap.

“Euhm dus die, ik wil wel echt graag gaan lesgeven. Euhm binnen verpleegkunde, niet op het middelbaar ofzo, dat is niks voor mij. Echt binnen de opleiding verpleegkunde wil ik dat wel heel graag doen. Ik doe daar momenteel stagebegeleiding voor dus de lessen zelf zou ik ook nog graag geven. Euhm en ik hoop op termijn eventueel wel nog mijn master in de verpleegkunde te halen en dan zo door te groeien naar hogere functies.”

Tabel 24. Thema's ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan

Ervaringen	• Schoolbegeleiding en ondersteuning • Combineren van ouderschap en studeren
Motivaties	• Financiële onafhankelijkheid • Persoonlijke ontwikkeling
Ambities	• Carrière en zelfredzaamheid • Rolmodellen en inspiratie

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag 'Hoe verloopt het onderwijs- en loopbaantraject van Vlaamse tienermoeders?' Hiervoor is er gekozen voor een mixed-methods onderzoeksmethodologie. Enerzijds heeft het kwantitatieve luik de samenhang onderzocht tussen sociaal-economische status en sociale steun met het objectief en subjectief secundair onderwijstraject, de samenhang tussen sociaal-economische status en het objectief en subjectief hoger onderwijstraject, de samenhang tussen sociaal-economische status en de toetreding tot de arbeidsmarkt en tot slot de samenhang tussen termijn tienermoeder en de indicatoren van het verdere verloop van de loopbaan. Daarnaast werd ook onderzocht in welke mate Vlaamse tienermoeders gebruik maken van de beschikbare ondersteuning inzake onderwijs en in welke mate deze voldoen aan hun noden. Anderzijds heeft het kwalitatieve luik de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan bij respondenten onderzocht.

Uit de resultaten naar de samenhang tussen het secundair onderwijstraject en respectievelijk sociaal-economische status en sociale steun is gebleken dat bij bepaalde indicatoren er een samenhang bestaat met de twee onafhankelijke variabelen. Hoewel er weinig statistisch significante resultaten zijn gevonden, bieden de descriptieve analyses nuance. Zo bleken respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status minder van richting te veranderen, minder langer dan tien weken thuis te blijven en minder een jaar over te doen in vergelijking met respondenten met een lage sociaal-economische status. Deze verbanden zijn echter niet statistisch significant. Daarnaast bleek dat respondenten die weinig sociale steun ervaren meer van richting veranderen en vaker langer dan tien weken thuisblijven in vergelijking met respondenten die veel sociale steun ervaren. Deze relaties zijn echter niet statistisch significant. Verder bleken respondenten met een midden of hoge sociaal-economische status meer tevreden met hun studierichting, minder het gevoel te ervaren van onderpresteren en minder de band met school te zijn verloren. Deze verbanden zijn echter niet statistisch significant. Tot slot bleek dat respondenten die veel sociale steun ervaren meer het gevoel van onderpresteren ervaren, minder de band met school verliezen en minder moeilijkheden ervaren in de combinatie tussen school en zwangerschap/ouderschap in vergelijking met respondenten die weinig sociale steun ervaren. De relaties tussen sociale steun en respectievelijk het gevoel van onderpresteren en de band met school verliezen waren statistisch significant. Verder wijzen de resultaten uit dat het laagst mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang de meest gebruikte ondersteuningsmaatregel is, gevolgd door moederschapsrust voor scholieren. Over het algemeen voldoen deze twee ook aan de noden van de respondenten.

Uit de resultaten naar de samenhang tussen het hoger onderwijs traject en sociaal-economische status is gebleken dat er over het algemeen geen relatie tussen beide bestaat. Op basis van een beschrijvende analyse werden er wel verschillen gevonden in het wel of niet volgen van het modeltraject naargelang sociaal-economische status. Respondenten met een lage en hoge sociaal-economische status maken hun opleiding vaker via het modeltraject af in vergelijking met respondenten met een midden sociaal-economische status.

Uit de resultaten naar de samenhang tussen de toetreding tot de arbeidsmarkt en sociaal-economische status is gebleken dat er geen relatie tussen beide bestaat. Uit de resultaten naar de samenhang tussen het verdere verloop van de loopbaan en termijn tienermoeder is gebleken dat er een relatie bestaat tussen termijn tienermoeder en al dan niet hulp ontvangen voor kinderopvang en het gevoel van discriminatie. Lange termijn tienermoeders ontvangen evenveel hulp als geen hulp, terwijl korte en middellange termijn tienermoeders vaker hulp ontvangen. Daarnaast ervaren middellange en lange termijn tienermoeders gemiddeld vaker een gevoel van discriminatie in vergelijking met korte termijn tienermoeders.

De ervaringen van de respondenten inzake onderwijs en loopbaan zijn variërend van onvoldoende ondersteuning tot aanpassingen die hen hielpen hun opleiding voort te zetten. De belangrijkste motivaties zijn financiële onafhankelijkheid en persoonlijke groei. Daarnaast richten de ambities zich op carrièreopbouw, zelfredzaamheid en het inspireren van anderen. Ondanks de uitdagingen tonen de respondenten vastberadenheid om hun doelen te bereiken en zo een positieve toekomst voor zichzelf en hun kinderen te creëren. Hoewel het een kleine steekproef betreft, werden er verschillende profielen bevroegd met betrekking tot sociaal-economische status en wanneer de respondenten zwanger werden. Bovendien waren drie respondenten rond de dertig jaar waardoor het traject kon bevroegd worden.

Een belangrijke overweging bij het interpreteren van de resultaten van dit onderzoek is de validiteit van de gebruikte methoden. Ten eerste was de opzet om sociaal-economische status te meten door middel van drie indicatoren om zo tot een meer totaalbeeld te komen, namelijk opleidings-, inkomens- en beroepsniveau. Echter, na de dataverzameling bleek dit niet mogelijk aangezien het aantal respondenten erg laag zou zijn indien inkomens- en beroepsniveau mee in acht genomen werden. Om deze reden is dus gekozen om enkel het opleidingsniveau van de ouders te hanteren als indicator voor sociaal-economische status. Ten tweede ligt het aantal respondenten te laag om de bekomen conclusies te generaliseren naar de populatie en er kan niet uitgesloten worden dat er andere factoren van invloed zijn op de resultaten.

De eerste en tweede hypothese, die stellen dat tienermoeders met een lage sociaal-economische status of een gebrek aan sociale steun meer moeilijkheden ervaren in het verloop van hun objectief en subjectief secundair onderwijs traject in vergelijking met tienermoeders met een midden of hoge sociaal-economische status of zonder een gebrek aan

sociale steun, worden op basis van de bekomen resultaten niet verworpen. Sociaal-economische status lijkt, op basis van de descriptieve analyses, samen te hangen met van richting veranderen, langer dan tien weken thuisblijven, jaren overdoen, tevredenheid over de studierichting, het gevoel van onderpresteren en de band met school. Dit ligt in lijn met de sociale causatiehypothese (Maslowsky, Stritzel, & Gershoff, 2022). Een lagere sociaal-economische status, of een lager opleidingsniveau van de ouders, impliceert minder schoolse vaardigheden van de ouders om hun kind op vlak van onderwijs te ondersteunen (SmithBattle, 2007). Een lager opleidingsniveau van de ouders heeft dus een invloed op de respondenten. Daarnaast werd er niet bij iedere indicator een samenhang gevonden met sociaal-economische status. Dit kan enerzijds te wijten zijn aan de wijze waarop sociaal-economische status werd gemeten of het lagere aantal respondenten maar dit kan anderzijds impliceren dat de sociale causatiehypothese aan kritiek onderhevig is. Dit zou inhouden dat sociaal-economische status minder invloed op het secundair onderwijstraject heeft zoals bijvoorbeeld De Wilde (2009) of SmithBattle (2007) stellen. Een mogelijke oorzaak hiervoor is het beleid voor gelijke onderwijskansen in Vlaanderen. Sociale ongelijkheden in het onderwijs in Vlaanderen zijn namelijk licht verbeterd (Frank & Nicaise, 2018). In de inleiding werd al vermeld dat er voornamelijk gebruik werd gemaakt van internationale studies dus dat zou ook kunnen verklaren waarom de sociale causatiehypothese niet werd teruggevonden bij iedere indicator.

Sociale steun lijkt, op basis van de descriptieve analyses, samen te hangen met van richting veranderen, langer dan tien weken thuisblijven, het gevoel van onderpresteren, de band met school en moeilijkheden in de combinatie tussen school en zwangerschap/ouderschap. Dit ligt in lijn met voorgaand onderzoek waaruit blijkt dat meer steun bijdraagt aan betere ervaringen inzake school (Bunting & McAuley, 2004; SmithBattle, 2007; van Tintelen et al., 2021) en met de resultaten uit de kwalitatieve analyse. In de beleving van respondenten komt het dankzij de steun van hun ouders dat ze minder moeilijkheden hebben ervaren. Zo haalde een respondent aan dat haar ouders tijdens de examens 's nachts hielpen met haar baby zodat zij voldoende nachtrust had. Daarentegen beschreef een andere respondent dat ze haar diploma secundair niet heeft gehaald doordat ze schoolse stimulatie miste van haar ouders uit. Daarnaast lijken de respondenten voornamelijk nood te hebben aan begrip en flexibiliteit van school uit in plaats van aanpassingen. Hoewel ze allen rapporteren dat de peers uit het secundair onderwijs soms eens een negatieve opmerking hebben gemaakt, lijkt geen van de respondenten het gevoel te hebben dat ze veel vooroordelen hebben ervaren in het secundair onderwijs. Dit is zeker een aanbeveling die scholen moeten meenemen, namelijk vooral het tonen van flexibiliteit en begrip naar tienermoeders toe.

Om tienermoeders te ondersteunen in het afmaken van het secundair onderwijs heeft de Vlaamse overheid enkele specifieke ondersteuningsmaatregelen getroffen. Hoewel het laagst

mogelijke tarief voor minderjarige moeders in de kinderopvang en de moederschapsrust voor scholieren de meest gebruikte maatregelen zijn, geven ook een aantal respondenten aan dat ze niet wisten dat deze bestonden. Aanvullend blijkt ook dat 'beter informeren' een frequent aangehaalde suggestie is dat voor verbetering vatbaar is. Tienermoeders moeten beter geïnformeerd worden over de beschikbare ondersteuning, hun keuzes en opties en bovendien zou informatie ook toegankelijker moeten zijn door bijvoorbeeld flyers die gynaecologen, dokters of scholen kunnen meegeven aan (zwangere) tienermoeders. Bednet en TOAH lijken de minst gebruikte maatregelen. Een mogelijke oorzaak kan zijn dat beide maatregelen minder laagdrempelig zijn en logistiek meer om handen hebben. De moederschapsrust voor scholieren en het laagste tarief in de kinderopvang lijken over het algemeen te voldoen aan de noden van tienermoeders. Wél dient hierbij opgemerkt te worden dat het merendeel van de respondenten aangeeft dat het laagste mogelijke tarief in de kinderopvang zou moeten uitgebreid worden naar meerderjarige tienermoeders zonder eigen inkomen tot het secundair of hoger onderwijs is afgerond. Door het lage aantal respondenten kan er niets gezegd worden in hoeverre Bednet en TOAH voldoen aan de noden van de respondenten. Ook geven de respondenten aan nood te hebben aan meer financiële steun en praktische ondersteuning op school. Tot slot werd ook kritiek geuit op de korte duur van de moederschapsrust. Tienermoeders hebben recht op tien weken moederschapsrust in tegenstelling tot vijftien weken bij werkende moeders. Dit is toch een zaak waar beleidsmakers opnieuw over moeten nadenken en concrete aanpassingen kunnen maken. Zo kan de moederschapsrust naar vijftien weken verlengd worden waarbij meer wordt ingezet op Bednet en TOAH.

De resultaten met betrekking tot de samenhang tussen sociaal-economische status en het objectief en subjectief hoger onderwijstraject dienen met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden omwille van het erg lage aantal respondenten. De derde en vierde hypothese, die stellen dat tienermoeders met een lage sociaal-economische status meer moeilijkheid ervaren in het verloop van hun objectief en subjectief hoger onderwijstraject in vergelijking met tienermoeders met een midden of hoge sociaal-economische status, worden op basis van de bekomen resultaten verworpen. Een mogelijke verklaring voor de resultaten is dat voornamelijk jongeren met een middelmatige of hoge sociaal-economische status doorstromen naar het hoger onderwijs en dit hierdoor een minder grote invloed heeft (Groenez, 2009). Het effect van sociale steun kon niet onderzocht worden doordat na de constructie van de variabele het aantal steekprofeenheden extreem laag was. Het kan echter wel interessant zijn om het effect van sociale steun op het hoger onderwijstraject te onderzoeken bij een grotere groep respondenten.

De vijfde hypothese, die stelt dat tienermoeders met een lage sociaal-economische status meer moeilijkheden ervaren bij het toetreden tot de arbeidsmarkt in vergelijking met tienermoeders met een middelmatige of hoge sociaal-economische status, wordt op basis van

de bekomen resultaten verworpen. Er werd geen samenhang teruggevonden tussen sociaal-economische status en moeilijkheden bij het toetreden tot de arbeidsmarkt. Hierbij dient opgemerkt te worden dat sociaal-economische status werd gemeten als het opleidingsniveau van de ouders. Het had interessanter geweest om het opleidingsniveau van de respondent bij het toetreden tot de arbeidsmarkt als indicator van sociaal-economische status te hanteren. Dit werd echter niet bevraagd en is een tip voor toekomstig onderzoek.

De zesde en zevende hypothese, die stellen dat korte termijn tienermoeders meer moeilijkheden ervaren in het verloop van hun objectieve en subjectieve loopbaan in vergelijking met middelmatige of lange termijn tienermoeders, worden op basis van de bekomen resultaten niet verworpen. Lange termijn tienermoeders ontvangen even vaak hulp als geen hulp voor kinderopvang. In zekere zin is dit logisch want lange termijn tienermoeders hebben oudere kinderen waarbij de zorgnood daalt. Daarnaast ervaren middellange en lange termijn tienermoeders gemiddeld vaker een gevoel van discriminatie in vergelijking met korte termijn tienermoeders. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat middellange en lange termijn tienermoeders langer werken en dus meer kans hebben gehad om vooroordelen te ervaren.

Kortom is uit dit onderzoek gebleken dat een mixed-methods benadering aangewezen is om het onderwijs- en loopbaantraject van Vlaamse tienermoeders in kaart te brengen. Hoewel via de online survey meer respondenten werden bevraagd, bieden de interviews meer informatie over de beleving van respondenten. Zo bleek dat sociale steun niet met iedere indicator samenhangt, terwijl in de beleving van respondenten de praktische en financiële steun van ouders ertoe heeft bijgedragen dat de respondenten hun secundair onderwijs hebben afgemaakt. Hoewel de kwantitatieve resultaten aangeven dat respondenten met een lage sociaal-economische status bij bepaalde indicatoren meer moeilijkheden ervaren, wil dit niet zeggen dat de respondent ontevreden is. Integendeel, de respondent zonder diploma secundair onderwijs met een lage sociaal-economische status is zeer tevreden met hoe haar leven eruit ziet. Doordat ze niet voltijds werkt, kan ze haar tijd investeren in haar kinderen.

Hoewel is getracht het onderzoek op zo een betrouwbare wijze uit te voeren, is de data afkomstig van een online survey met selecte steekproef wat voor steekproefbias kan zorgen. Dit wil zeggen dat de steekproef geen afspiegeling is van de populatie doordat niet ieder individu uit de populatie een gelijke kans had om deel te nemen. Ook het gebruik van een online survey heeft als nadeel dat er zelfselectiebias kan optreden. De respondenten kiezen zelf om deel te nemen en zijn niet willekeurig geselecteerd. Daarnaast moeten de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd worden door de soms lage aantallen. Verder is dit het eerste onderzoek dat het hele traject onderzoekt in plaats van enkel statische uitkomsten zoals het behaalde diploma. Dit impliceert dat er geen voorgaand onderzoek is om inspiratie uit te halen of om de resultaten met te vergelijken. Om een traject in kaart te brengen wordt idealiter een

longitudinaal onderzoeksontwerp gehanteerd maar binnen het kader van dit onderzoek was dat niet mogelijk.

Op basis van de bekomen resultaten kunnen er een aantal aanbevelingen gemaakt worden voor beleidsmakers en organisaties die werken met tienermoeders. Ten eerste moet er een betere informatievoorziening zijn. Tiernermoeders moeten beter geïnformeerd worden over de beschikbare ondersteuningsmogelijkheden, hun keuzes en opties. Het meer kenbaar maken van organisaties zoals Fara vzw bij tienermoeders, hun ouders en scholen kan hiertoe bijdragen. Dit kan door bijvoorbeeld samen te werken met scholen en gezondheidsinstellingen om deze organisaties te promoten. Ten tweede is een uitbreiding van de financiële steun aangewezen. Enerzijds door studiebeurzen meer toegankelijk te maken en anderzijds door het laagst mogelijke tarief in de kinderopvang uit te breiden naar meerjarige tienermoeders zonder eigen inkomen totdat het secundair of hoger onderwijs is afgerond. Door het toegankelijker maken van studiebeurzen kunnen tienermoeders hun onderwijs voortzetten zonder financiële stress. Ten derde is de ondersteuning op school voor verbetering vatbaar. Het ontwikkelen van een specifiek traject voor zwangere tieners in het secundair onderwijs, dat een standaardpakket met algemene informatie omvat en waarbij beter wordt geluisterd naar de individuele behoeften van de zwangere leerling, kan bijdragen aan de mentale gezondheid en het beter informeren en ondersteunen. Ook bijscholing voor onderwijspersoneel is aangewezen. Zo leren leerkrachten en directie hoe om te gaan met en het ondersteunen van zwangere leerlingen. Verder moet het school zorgen voor faciliteiten zoals een kamer waar tienermoeders kunnen afkolven en rusten tijdens extreme vermoeidheid. Ten vierde moet de moederschapsrust voor scholieren verlengd worden tot vijftien weken, gelijk aan de moederschapsrust voor werkende moeders. Door meer in te zetten op Bednet en TOAH kan ervoor gezorgd worden dat tienermoeders tijdens hun moederschapsrust onderwijs kunnen blijven volgen. Tot slot moet er meer ingezet worden op algemene ondersteuning door een ondersteuningsnetwerk op te starten vanaf de bevestiging van de zwangerschap. Hierdoor zijn de moeders beter geïnformeerd en het netwerk moet de studieplannen aanmoedigen. Ook moet er meer mentale ondersteuning geboden worden, zowel tijdens als na de schooluren, om het mentaal welzijn te bevorderen.

Om dit onderzoek te eindigen en als suggestie voor volgende onderzoekers naar tienermoeders, dient er kritisch te worden stilgestaan bij de academische leeftijdsgrens van tienermoeders. Deze ligt op het ogenblik op twintig jaar. Echter, we leven immers in een maatschappij die voortdurend in verandering is: jongeren studeren langer, vrouwen krijgen steeds later kinderen, ... Paulussen et al. stelden in 2013 al voor om deze grens te verhogen naar drieëntwintig jaar. Het kan interessant zijn om soortgelijk onderzoek uit te voeren maar hierbij de leeftijdsgrens te verhogen.

Referenties

- Aitken, Z., Hewitt, B., Keogh, L., LaMontagne, A.D., Bentley, R., & Kavanagh, A.M. (2016). Young maternal age at first birth and mental health later in life: Does the association vary by birth cohort? *Social Science & Medicine*, 157, 9-17. doi:10.1016/j.socscimed.2016.03.037
- Bae, J. (2020). Teen Parents' Cumulative Inequality in Job Achievement: Mediation Effect of Educational Achievement. *Social Work Research*, 44(2), 99-109. doi:10.1093/swr/svaa001
- Beel, V., & Steveniers, S. (2023, september 13). 'Het is zwaar geweest, maar mijn zoon heeft me ook veel goeds gebracht'. *De Standaard*. Geraadpleegd via <https://www.standaard.be/>
- Brants, S., & Vermeire, K. (2020). *Tienerzwangerschappen in België 2010-2017* (Onderzoeksrapport). Geraadpleegd via Fara website: <https://www.fara.be/tienerzwangerschap/ongeplande-tienerzwangerschap/cijfers-over-tienerzwangerschap-belgie>
- Braun, V., & Clarke, V. (2008). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Breheny, M., & Stephens, C. (2007). Individual responsibility and social constraint: The construction of adolescent motherhood in social scientific research. *Culture, Health & Sexuality*, 9(4), 333-346. doi:10.1080/13691050600975454
- Bunting, L., & McAuley, C. (2004). Research Review: Teenage pregnancy and motherhood: the contribution of support. *Child and Family Social Work*, 9(2). doi:10.1111/j.1365-2206.2004.00328.x
- Cense, M., & Ganzevoort, R.R. (2019). The storyscapes of teenage pregnancy. On morality, embodiment, and narrative agency. *Journal of Youth Studies*, 22(4), 568-583. doi:10.1080/13676261.2018.1526373
- Cunsolo, S. (2017). Subjective wellbeing during adolescence: a literature review on key factors relating to adolescent's subjective wellbeing and education outcomes. *Studi Sulla Formazione*, 20(1), 81-94. doi:10.13128/Studi_Formaz-20941
- De Wilde, M. (2008). Recente evoluties in de perceptie van tienerouderschap. *Tijdschrift voor seksuologie*, 32(3), 151-160. Geraadpleegd via <https://www.tijdschriftvoorseksuologie.nl/media/k2/attachments/deZwildeZtvsZ32-3.pdf>
- De Wilde, M. (2009). *Socio-demografische kenmerken. Tienerouders in Vlaanderen* (Onderzoeksrapport). Geraadpleegd via Centrum voor sociaal beleid Herman Deleeck: <https://docplayer.nl/17119478-Onderzoeksrapport-socio-demografische-kenmerken-tienerouders-in-vlaanderen.html>

- Dijkstra, A.B. (2012). *Sociale opbrengsten van onderwijs*. [Oratiereeks]. Vossiuspers UvA. Geraadpleegd via http://www.oratiereeks.nl/upload/pdf/PDF-7303Dijkstra_webversie.pdf
- Fara. (z.d.). Geraadpleegd via <https://www.fara.be/>
- Franck, E., & Nicaise, I. (2018). *Ongelijkheden in het Vlaamse onderwijssysteem: verbetering in zicht? Een vergelijking tussen PISA 2003 en 2015* (Onderzoeksrapport). Leuven: HIVA, Gent: SONO. Geraadpleegd via <https://dataonderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=11927>
- Galloway, A. (2005). Non-Probability Sampling. In K. Kempf-Leonard (Red.), *Encyclopedia of Social Measurement* (pp. 859-864). Boston: Elsevier Science.
- Geurts, K. (2006). *De arbeidsmarktpositie van alleenstaande ouders. Nieuwe bevindingen uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming*. Leuven: Steunpunt werkgelegenheid, arbeid en vorming.
- Groenez, S. (2009). *De opbrengstvoet van investeringen in het hoger onderwijs: een verkennend onderzoek. Samenvatting van de onderzoeksresultaten* (OBPWO-project 06.03). Geraadpleegd op <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=6457>
- Hendrick, C.E., & Maslowsky, J. (2019). Teen Mothers' Educational Attainment and Their Children's Risk for Teenage Childbearing. *American Psychological Association*, 55(6), 1259-1273. doi:10.1037/dev0000705
- Jacquemyn, Y., Temmerman, M., & Dom, A. (2001). Tienerzwangerschap in Vlaanderen. *Tijdschrift voor Geneeskunde en Gezondheidszorg*, 57(16), 1077-1082. doi:10.2143/TVG.57.16.5001113
- Jessop, B. (2008). A Cultural Political Economy of Competitiveness and its Implications for Higher Education. In B. Jessop, N. Fairclough, & R. Wodak (Reds.), *Education and the Knowledge-Based Economy in Europe* (pp. 13-39). Leiden: Brill. doi:10.1163/9789087906245
- Kil, T., Wood, J., De Wachter, D., Vergauwen, J., Van den Berg, L., & Neels, K. (2015). Arbeidsparticipatie en gebruik van ouderschapsverlof bij moeders in Vlaanderen: een longitudinale analyse. In L. Vanderleyden, & M. Callens (Reds.), *Arbeid en Gezin: een paar apart* (pp. 21-43). Sint-Niklaas: Drukkerij Room
- Kind & Gezin. (2022). *Brochure inkomenstarief voor ouders*. Geraadpleegd via <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/51914>
- Lin, C.J., Nowalk, M.P., Ncube, C.N., Aaraj, Y.A., Warshel, M., & South-Paul, J.E. (2019). Long-term Outcomes for Teen Mothers Who Participated in a Mentoring Program to Prevent Repeat Teen Pregnancy. *Journal of National Medical Association*, 111(3), 296-301. doi:10.1016/j.jnma.2018.10.014

- Maslowsky, J., Stritzel, H., & Gershoff, E.T. (2022). Post-Pregnancy Factors Predicting Teen Mothers' Educational Attainment by Age 30 in Two National Cohorts. *Youth & Society*, 54(8), 1377-1401. doi:10.1177/0044118X211026941
- Morgan, D. (2017). Mixed Methods Research. In K. Korgen (Red.), *The Cambridge Handbook of Sociology* (pp. 143-152). Cambridge: Cambridge University Press.
- Onderwijs Vlaanderen. (z.d.). *Synchroon internetonderwijs*. Geraadpleegd via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders/ondersteuning-en-begeleiding/langdurig-of-chronisch-ziek/synchroon-internetonderwijs>
- Patel, P.H., & Sen, B. (2012). Teen Motherhood and Long-Term Health Consequences. *Maternal and Child Health Journal*, 16(5), 1063-1071. doi:10.1007/s10995-011-0829-2
- Paulussen, S., Panis, K., Bels, A., De Wilde, M., Dhoest, A., Maesele, P., Mortelmans, D., Neels, K., Ponnet, K., Vandebosch, H., Van den Bulck, H., & Walrave, M. (2013). *De beeldvorming van jong ouderschap op Vlaamse televisie: een inhoudsanalyse en een receptieonderzoek bij kwetsbare jongeren* (Onderzoeksrapport). Geraadpleegd via <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/13341>
- Phipps, M.G., Salak, J.R., Nunes, A.P., & Rosengard, C. (2022). Career aspirations and pregnancy intentions in pregnant teens. *Journal of pediatric & adolescent gynecology*, 24(2), e11-e15. doi:10.1016/j.jpag.2010.12.001
- Poesen-Vandeputte, M., & Nicaise, I. (2012). *Tien jaar GOK-decreet. Balans van het evaluatieonderzoek van het gelijke onderwijskansenbeleid in Vlaanderen* (Onderzoeksrapport). Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen.
- Reynders, T., Nicaise, I., & Van Damme, J. (2005). *Longitudinaal onderzoek in het basisonderwijs: De constructie van een SES-variabele voor het SiBO-onderzoek* (LOA-rapport nr. 31). Geraadpleegd via <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/346417>
- Scheiding in Vlaanderen. (z.d.). *Vragenlijst partners Mondelinge bevraging: Scheiding in Vlaanderen Golf 1 2009-2010 Deelopdracht 1*. Geraadpleegd via https://www.scheidinginvlaanderen.be/docs/siv1_deel1_v_a.pdf
- SmithBattle, L. (2007). "I Wanna Have a Good Future" Teen Mothers' Rise in Educational Aspirations, Competing Demands, and Limited School Support. *Youth & Society*, 38(3), 348-371. doi:10.1177/0044118X06287962
- SmithBattle, L. (2020). Walking on Eggshells: An Update on the Stigmatizing of Teen Mothers. *The American Journal of Maternal/Child Nursing*, 45(6), 322-327. doi:10.1097/NMC.0000000000000655
- Sniekers, M. (2019). *Acknowledging the agency of young mothers*. [Digitale versie]. Geraadpleegd via https://www.researchgate.net/publication/338801771_Acknowledging_the_agency_of_young_mothers_A_qualitative_study_into_youth_motherhood_and_socioeconomic_independence

- Statbel. (z.d.). *Geboortecijfer en vruchtbaarheid*. Geraadpleegd via <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/geboortecijfer-en-vruchtbaarheid#figures>
- Steunpunt Werk. (2022). *Vlaanderen binnen Europa: Methodologie op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de Labour Force Survey (LFS)*. Geraadpleegd via https://www.steunpuntwerk.be/files/methodologie_vlaanderen_in_europa.pdf
- Stylemans, C. (2023, september 13). Het aantal tienerzwangerschappen in België daalt en dat is slecht nieuws voor zwangere jongeren. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd via <https://www.hln.be/>
- Sullivan, K., Clark, J., Castrucci, B., Samsel, R., Fonseca, V., & Garcia, I. (2011). Continuing education mitigates the negative consequences of adolescent childbearing. *Matern Child Health Journal*, *15*(3), 360-366. doi:10.1007/s10995-010-0585-8
- Swanborn, P.G. (2016). *Case studies. Wat, wanneer en hoe?* Amsterdam: Boom uitgevers Amsterdam.
- Vangrieken, K., Dockx, J., & Denies, K. (2020). *Het LiSO-project: Vragenlijst voor leerlingen lente 2019. Technische rapportering* (Onderzoeksrapport SONO/2020.OL1/5). Geraadpleegd via [Loopbanen in het Secundair Onderwijs: https://lisoproject.be/onderzoek](https://lisoproject.be/onderzoek)
- van Tintelen, A.M.G., Bolt, S.H., Dalmijn, E., & Jansen, D.E.M.C. (2021). Life after teenage childbearing: A long-term view on teenage mothers' wellbeing. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, *41*(4). doi:10.1080/02646838.2021.2013456
- Vlaamse overheid. (z.d.). Geraadpleegd via <https://www.vlaanderen.be/>
- Vlaams Parlement. (z.d.). Geraadpleegd via <https://www.vlaamsparlement.be/nl>
- Vinson, J. (2018). *Embodying the Problem: The Persuasive Power of the Teen Mother* [Digitale versie]. doi:10.2307/j.ctt1t89kp8
- Wiemann, C.M., Rickert, V.I., Berenson, A.B., & Volk, R.J. (2005). Are pregnant adolescents stigmatized by pregnancy? *Journal of Adolescent Health*, *36*(4), 352.e1-352.e7. doi:10.1016/j.jadohealth.2004.06.006

Bijlage 1. Vragenlijst

In onderstaande Tabel 25 wordt de vragenlijst weergegeven. In de online survey zijn meer items bevraagd maar er is gekozen om enkel de vragen te tonen die ook in de analyses zijn gebruikt. In de eerste rij, naam, wordt de naam van de variabele gegeven. Een 'C' staat voor controlevariabele, 'SES' staat voor de variabelen die peilen naar de sociaal-economische status van de respondenten, 'OSO' en 'SSO' staan voor de vragen die respectievelijk naar het objectief en subjectief secundair onderwijstraject peilen en 'SOV' staat voor de variabelen die naar de ondersteuningsmaatregelen vanuit de Vlaamse overheid peilen. Vervolgens staan 'OHO' en 'SHO' voor de vragen die respectievelijk peilen naar het objectief en subjectief hoger onderwijstraject. Verder staan 'PSS' en 'PSH' voor de variabelen die peilen naar de gepercipieerde sociale steun in respectievelijk het secundair en het hoger onderwijs. Tot slot staan 'OLT' en 'SLT' respectievelijk voor de vragen die peilen naar het objectief en subjectief loopbaantraject, 'TA' staat voor de vragen die peilen naar de toetreding tot de arbeidsmarkt en 'GR' staat voor de vragen die peilen naar de gegevens van de respondenten. Wanneer iets cursief vermeld staat, verwijst dit naar de condities op basis waarvan de vraag wel of niet werd getoond aan de respondent.

Tabel 25. Vragenlijst

Variabele	Survey-item	Antwoordmogelijkheden
C1	Voordat je aan de survey start, mag je hieronder aanduiden of bij de optie 'anders' invullen via welke organisatie of op welke manier je op deze enquête bent terechtgekomen. Hierna kan je op de pijl rechtsonder drukken om aan de enquête te starten.	• Via Fara vzw (1)• Via Kind en Gezin (2)• Via het OCMW (3)• Via de school (4)• Via sociale media (5)• Via de radio (6)• Via een nieuwsbericht of artikel in tijdschrift (7)• Anders: (8)
C2	Wat is je leeftijd (in jaren)?	

C3	Waren je ouders of één van je ouders ook tienerouders? Dit wil zeggen dat ze een kindje kregen voor hun 20 jaar.	• Ja, mijn beide ouders (1) • Ja, mijn papa (2) • Ja, mijn mama (3) • Nee (4) • Ik weet het niet (5)
C4	Hoeveel kinderen heb je?	
C5	Wat is of zijn de leeftijd(en) van je kind(eren) op dit moment?	
C6	Hoe oud (in jaren) was je bij de bevalling van je kind(eren)?	
SES1	Welk diploma had je voor je eerste zwangerschap?	• Geen diploma (1) • Diploma lager onderwijs (2) • Diploma lager secundair onderwijs (middelbaar niet afgemaakt) (3) • Diploma hoger secundair onderwijs (middelbaar wel afgemaakt) (4) • Diploma hoger beroepsonderwijs (7de jaar) of graduaatsopleidingen van het hoger beroepsonderwijs (5) • Anders: (6) • Ik weet het niet (7)
SES2	Welk diploma heb je op dit moment?	• Geen diploma (1) • Diploma lager onderwijs (2) • Diploma lager secundair onderwijs (middelbaar niet afgemaakt) (3) • Diploma hoger secundair onderwijs (middelbaar wel afgemaakt) (4) • Diploma hoger beroepsonderwijs (7de jaar) of graduaatsopleidingen van het hoger beroepsonderwijs (5) • Professionele bachelor (hogeschool) (6) • Academische bachelor (universiteit) (7) • Master (8) • Master-na-master (9) • Doctoraat (10) • Anders: (11) • Ik weet het niet (12)

SES3	Wat is het hoogst behaalde diploma van je mama?	(zelfde als SES2)
SES4	Wat is het hoogst behaalde diploma van je papa?	(zelfde als SES2)
OSO1	Ben je zwanger geworden in het middelbaar?	• Ja (1) • Nee (2)
OSO2	Duid aan welke optie het best bij jou past.	• Ik heb het middelbaar afgemaakt. (1) • Ik heb het middelbaar niet afgemaakt. (2) • Ik zit nog in het middelbaar. (3)
OSO3	<i>Als OSO1 = 1</i> Ben je tijdens of na je eerste zwangerschap van richting veranderd in het middelbaar?	• Ja, tijdens mijn zwangerschap (1) • Ja, na mijn zwangerschap (2) • Nee (3)
OSO4	<i>Als OSO1 = 1</i> Hoelang ben je thuisgebleven van school tijdens (en na) je eerste zwangerschap? Je mag het aantal weken typen.	• Tijdens je zwangerschap: (1) • Na je zwangerschap: (2)
OSO5	<i>Als OSO1 = 1</i> Ben je tijdens of na je eerste zwangerschap blijven zitten in het middelbaar?	• Ja, 1 jaar (1) • Ja, meer dan 1 jaar -> typ aantal jaren: (2) • Nee (3)
SSO1	<i>Als OSO1 = 1 en OSO2 = 1 of OSO2 = 2</i> In welke mate ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: SSO1.1) Ik was tevreden met mijn keuze voor mijn studierichting. SSO1.2) Ik was teleurgesteld in mijn studierichting SSO1.3) Ik heb overwogen om van studierichting te veranderen. SSO1.4) Als ik opnieuw kon kiezen, zou ik opnieuw voor mijn studierichting kiezen.	• Helemaal oneens (1) • Oneens (2) • Noch eens, noch oneens (3) • Eens (4) • Helemaal eens (5) • Ik weet het niet. (6)
SSO2	<i>Als OSO1 = 1 en OSO2 = 1</i> Hoe gelukkig was je in het middelbaar na je eerste zwangerschap?	• Zeer ongelukkig (1) • Ongelukkig (2) • Noch ongelukkig, noch gelukkig (3) • Gelukkig (4) • Zeer gelukkig (5) • Ik weet het niet. (6)
SSO3	<i>Als OSO1 = 1</i> Heb je het gevoel dat je de band met school bent verloren door je zwangerschap?	• Ja: (1) • Nee (2) • Ik weet het niet. (3)

SSO4	<i>Als OSO1 = 1 en OSO 2 = 1 of OSO 2 = 2</i> In welke mate ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: SSO4.1) Op school deed ik het minder goed dan ik had gekund. SSO4.2) Ik heb het best mogelijke studieresultaat neergezet. SSO4.3) Ik heb het gevoel dat ik ondergepresteerd heb. SSO4.4) Op school had ik heel wat betere resultaten kunnen halen dan ik heb gedaan.	• Helemaal oneens (1) • Oneens (2) • Noch eens, noch oneens (3) • Eens (4) • Helemaal eens (5) • Ik weet het niet. (6)
SSO5	<i>Als OSO1 = 1 en OSO 2 = 1 of OSO 2 = 2</i> In welke mate ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: SSO5.1) Ik hecht veel belang aan een diploma secundair onderwijs. SSO5.2) Ik wou graag mijn diploma secundair onderwijs behalen. SSO5.3) Ik achtte het halen van een diploma secundair onderwijs haalbaar. SSO5.4) Ik was gemotiveerd om mijn diploma secundair onderwijs te behalen.	• Helemaal oneens (1) • Oneens (2) • Noch eens, noch oneens (3) • Eens (4) • Helemaal eens (5) • Ik weet het niet. (6)
SSO6	<i>Als OSO1 = 1 en OSO 2 = 1 of OSO 2 = 2</i> Vond je het moeilijk om het middelbaar en je zwangerschap en/of ouderschap te combineren? Noteer ook waarom je het moeilijk vond.	• Ja ik ondervond moeilijkheden, namelijk: (1) • Ik ondervond geen moeilijkheden. (2) • Ik weet het niet. (3)
PSS1	<i>Als OSO1 = 1</i> Van wie en in welke mate kreeg je steun in het middelbaar nadat je zwanger bleek te zijn? PSS1.1) Mijn klastitularis PSS1.2) Mijn leerkrachten PSS1.3) De directie PSS1.4) De zorgleerkracht PSS1.5) De leerlingenbegeleiding	• Weinig steun (1) • Een beetje steun (2) • Veel steun (3)
SOV1	<i>Als OSO1 = 1</i> Duid aan wat bij jou van toepassing is. 1) Moederschapsrust 2) Bednet 3) Tijdelijk onderwijs aan huis 4) Laagst mogelijk tarief in de kinderopvang	• Gebruikt (1) • Niet gebruikt (2) • Ik weet niet dat dit bestond. (3) • Bestond nog niet (4)

SOV2	<i>Als OSO1 = 1</i> Zojuist werd je over een aantal ondersteuningsmaatregelen bevraagd (moederschapsrust, Bednet, tijdelijke onderwijs aan huis, goedkope kinderopvang). Is er iets voor verbetering vatbaar? Heb je enkele suggesties?	
SOV3	<i>Als OSO1 = 1 en SOV1.1 = 1 of SOV1.2 = 1 of SOV1.3 = 1 of SOV1.4 = 1</i> In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen: SOV3.1) De moederschapsrust voldeed aan mijn noden. SOV3.2) Bednet voldeed aan mijn noden. SOV3.3) Tijdelijk onderwijs aan huis voldeed aan mijn noden. SOV3.4) Laagst mogelijk tarief in de kinderopvang voldeed aan mijn noden.	• Helemaal oneens (1) • Oneens (2) • Noch eens, noch oneens (3) • Eens (4) • Helemaal eens (5) • Ik weet het niet. (6)
SOV4	<i>Als OSO1 = 1</i> Minderjarige tienermama's hebben recht op gesubsidieerde kinderopvang. Dit houdt in dat je het laagste mogelijke dagtarief betaalt aan de kinderopvang (ongeveer € 1,89 per dag). Duid aan met welke stelling je het eens bent.	• Ik vind dat gesubsidieerde kinderopvang ook mogelijk moet zijn voor meerderjarige tienermama's zonder eigen inkomen tot het secundair onderwijs is afgerond. (1) • Ik vind dat gesubsidieerde kinderopvang ook mogelijk moet zijn voor meerderjarige tienermama's zonder eigen inkomen tot het hoger onderwijs is afgerond. (2) • Ik vind dat gesubsidieerde kinderopvang goed is zoals het nu is. (3) • Ik ben niet akkoord met bovenstaande stellingen. (4) • Ik weet het niet. (5)
OHO1	<i>Als OSO2 = 1 of OSO2 = 2</i> Ben je na het secundair onderwijs een opleiding aan het hoger onderwijs gestart? Indien je een opleiding bent gestart maar deze niet hebt afgemaakt mag je ook 'ja' aanduiden.	• Ja (1) • Nee (2)
OHO2	<i>Als OHO1 = 1</i> Ben je zwanger geworden terwijl je een opleiding volgde aan het hoger onderwijs?	• Ja > mijn eerste zwangerschap (1) • Ja > een volgende zwangerschap (2) • Nee (3)

OHO3	<i>Als OHO1 = 1</i> Welke opleiding ben je gestart of heb je gevolgd aan het hoger onderwijs?	• Graduaatsopleiding (1) • Professionele bachelor (2) • Academische bachelor (3) • Opleiding aan de VDAB (4) • Volwassenenonderwijs (5) • Anders: (6)
OHO4	<i>Als OHO1 = 1</i> Ben je van opleiding veranderd in het hoger onderwijs?	• Ja (1) • Nee (2)
OHO5	<i>Als OHO1 = 1</i> Heb je je opleiding aan het hoger onderwijs afgemaakt en je diploma behaald?	• Ja (1) • Nee, ik studeer nog. (2) • Nee: ik heb mijn opleiding niet afgemaakt. (3)
OHO6	<i>Als OHO1 = 1 en OHO5 = 1</i> Heb je jouw diploma hoger onderwijs volgens het modeltraject behaald? Een modeltraject houdt in dat je ieder academiejaar een pakket van 60 studiepunten opneemt.	• Ja, volgens het modeltraject. (1) • Nee, niet volgens het modeltraject. (2) • Ik weet het niet. (3)
SHO1	<i>Als OHO1 = 1 en OHO2 = 1 of OHO2 = 2</i> Hoe gelukkig was je in het hoger onderwijs na je zwangerschap?	• Zeer ongelukkig (1) • Ongelukkig (2) • Noch gelukkig, noch ongelukkig (3) • Gelukkig (4) • Zeer gelukkig (5)
SHO2	<i>Als OHO1 = 1 en OHO5 = 1 of OHO5 = 3</i> Geef aan in hoeverre je het eens of oneens bent met onderstaande stellingen. SHO2.1) Ik achtte het haalbaar om het diploma hoger onderwijs te behalen dat ik graag wou. SHO2.2) Ik was gemotiveerd om het diploma hoger onderwijs te behalen dat ik graag wou. SHO2.3) (<i>als OHO5 = 1</i>) Ik ben tevreden met mijn diploma hoger onderwijs.	• Helemaal oneens (1) • Oneens (2) • Noch eens, noch oneens (3) • Eens (4) • Helemaal eens (5)
SHO3	<i>Als OHO1 = 1</i> Hoe zouden jij en andere tienermama's beter ondersteund kunnen worden in het hoger onderwijs? Heb je misschien enkele suggesties?	

OLT1	Duid aan welke optie het best bij je past.	Ik studeer nog (gecombineerd met eventueel een studentenjob). (1) Ik heb een job. (2) Ik heb geen job en ben op zoek naar werk. (3) Ik heb geen job en ben niet op zoek naar werk. (4) Geen van bovenstaande. (5)
OLT2	<i>Als OLT1 = 5</i> Je hebt zojuist aangeduid dat geen van de opties bij je werksituatie passen op dit ogenblik. Kan je je situatie dan kort omschrijven?	
OLT3	<i>Als OLT1 = 3 of OLT1 = 4</i> Je hebt aangegeven dat je op dit ogenblik geen job hebt, maar heb je in het verleden wel al gewerkt?	Ja, ik heb in het verleden al gewerkt. (1) Nee, ik heb in het verleden nog niet gewerkt. (2)
OLT4	Hoe was je tewerkgesteld voor je eerste zwangerschap?	Ik werkte toen nog niet. (1) Studentenjob (2) Deeltijds minder dan 25% (3) Deeltijds 25% tot 49% (4) Deeltijds 50% tot 74% (5) Deeltijds 75% tot 94% (6) Voltijds (95% of meer) (7) Ik weet het niet. (8)
OLT5	Hoe ben je op dit ogenblik tewerkgesteld?	(zelfde als OLT4)
OLT6	Heb je bij jouw huidige job vaak onregelmatige uren?	Ja (1) Nee (2)
OLT7	Ontvang je hulp om jouw kind(eren) op te vangen wanneer je aan het werken bent?	Ja (1) Nee (2)
TA1	<i>Als OLT1 = 2</i> Hoeveel tijd zat er ongeveer tussen het eindigen van je studie (middelbaar of hoger onderwijs) en het starten van je eerste job (in maanden)? Indien korter dan 1 maand, noteer dan 0.	Aantal maanden: (1)
TA2	<i>Als OLT1 = 2 of OLT3 = 1</i> Vond je het moeilijk om je eerste job te vinden?	Ja (1) Nee (2)
TA3	<i>Als OLT1 = 2 of OLT3 = 1 en TA2 = 1</i> Wat vond je dan zoal moeilijk in het vinden van je eerste job?	

SLT1	Geef aan in hoeverre de volgende stellingen bij jou van toepassing zijn. SLT1.1) Bij het zoeken naar een job had ik het gevoel dat ik uitgesloten werd omdat ik een jonge mama ben. SLT1.2) Bij het uitoefenen van mijn huidige job heb ik het gevoel dat ik uitgesloten word omdat ik een jonge mama ben. SLT1.3) Op de werkvloer krijg ik te maken met vooroordelen omdat ik een jonge mama ben. SLT1.4) Ik heb bij mijn huidige job een gevoel van werkzekerheid. SLT1.5) Ik heb het gevoel dat ik mijn huidige job nog lang kan blijven doen.	• Nooit (1) • Zelden (2) • Soms (3) • Vaak (4) • Altijd (5) • Ik weet het niet. (6)
GR1	Mogen we je contacteren voor een extra interview?	• Ja (1) • Nee (2)
GR2	Wil je graag een brochure ontvangen waarin dit onderzoek en de conclusies worden besproken? Je zal ergens in de zomermaanden 2024 een e-mail ontvangen met de brochure.	• Ja (1) • Nee (2)
GR3	Er worden 5 cadeaubonnen van Zalando van 20€ verloot onder de deelnemers. Wil je hierop kans maken?	• Ja (1) • Nee (2)
GR4	<i>Als GR1 = 1 of GR2 = 1 of GR3 = 1</i> Je mag hier je e-mailadres achterlaten.	
GR5	Als je graag nog iets wil toevoegen of bepaalde feedback hebt, kan je dit in onderstaande box typen.	

Bijlage 2. Interviewleidraad

Korte introductie en toestemmingsformulier

Eerst en vooral dankjewel dat je wil deelnemen aan dit interview! Ik ben Gitte, 24 jaar en studeer sociologie.

Was alles duidelijk op het toestemmingsformulier of heb je hierover nog vragen? Ik zal het interview opnemen zodat ik dit achteraf kan uittypen. Hierna zal de geluidsopname worden verwijderd en in de uitgetypte versie worden alle namen en zaken die je kunnen identificeren weggelaten.

- Toestemmingsformulier overlopen en handtekenen –

Voordat we aan het interview starten, zal ik eerst even uitleggen waarover het zal gaan. Dit onderzoek vindt plaats in het kader van mijn thesis om de opleiding sociologie af te ronden. Ik wil je op voorhand al verzekeren dat er geen juiste/goede of foute/slechte antwoorden zijn. Je mag telkens je tijd nemen en nadenken over een antwoord, dit hoeft je niet meteen klaar te hebben. Wanneer je liever niet op een vraag wilt te antwoorden mag je dit zeggen en dan slaan we die vraag over. Als je het interview wilt stopzetten dan mag je dit ook zeggen en dan stoppen we het interview.

Ik doe dus onderzoek naar school en werk bij tienermama's. Dit onderzoek is eigenlijk tot standgekomen dankzij Fara vzw. Ik weet niet of je deze organisatie kent? Fara vzw werkt heel breed rond zwangerschapskeuzes maar ze ondersteunen ook tienermama's. Daarnaast geven ze ook vormingen aan studenten en hulpverleners. In deze vormingen worden ook studies over tienermama's gebruikt maar deze zijn eigenlijk allemaal best wel oud. Daarom ben ik in contact gekomen met Fara vzw. Op hun vraag doe ik nu onderzoek naar tienermama's en specifiek naar school en werk. Fara hoopt met dit nieuw onderzoek beleidsmakers en scholen te adviseren, maar ook hun eigen werking beter af te stemmen op de noden van tienermama's.

Achtergrond

Om te beginnen zou ik je graag wat vragen stellen over wie jij bent.

- Kan je beschrijven hoe je **gezin** eruit ziet? (*peilen wie er volgens de respondent tot haar gezin behoort*)
 - *Indien respondent gezin met haar ouders beschrijft*: Hoe ziet je gezin met je kinderen eruit?
 - *Indien respondent gezin met haar kinderen beschrijft*: Hoe ziet je gezin met je ouders eruit? Zijn je ouders nog samen?
- Hoe zou je de **band met je ouders** omschrijven voor je zwangerschap?
 - Heeft je zwangerschap of je ouderschap hier iets aan veranderd? (*peilen naar de impact van de zwangerschap en/of ouderschap op de relatie met haar ouders*)
 - Hoe zou je de band met je ouders op dit moment beschrijven?
- Heb je het gevoel dat je ouders / moeder / vader / voogd **voor je zwangerschap** elke maand eerder **makkelijk of eerder moeilijk rondkomen**? Waarom denk je dat? Hoe voelde jij je daarbij?
 - Kom jij / je ouders / moeder / vader / voogd op dit ogenblik goed rond? Waarom denk je dat? Hoe voel jij je daarbij?
 - Heeft je zwangerschap hier een grote impact op gehad?
 - *Indien ja: Wat voor impact?*
- Wat vind je **belangrijk in de opvoeding** van je kindje? Wat wil je haar/hem zeker bijbrengen?
- Was je eerste zwangerschap **gepland**?
 - *Indien nee*: Heb je direct besloten om je kindje te houden of heb je ook een andere optie, zoals adoptie of abortus, overwogen?
 - Hoe oud was je toen je ontdekte dat je zwanger was?
 - Wat was jouw gevoel toen je ontdekte dat je zwanger was?
 - Is dit gevoel veranderd naarmate je bevalling dichterbij kwam?
 - Is dit gevoel veranderd nadat je bent bevallen?
 - Wat was de reactie van je ouders?
 - Is deze reactie veranderd naarmate de bevalling dichterbij kwam?
 - Is deze reactie veranderd nadat je bent bevallen?
 - Wat vind je hiervan?

- Ontvang je veel **steun en hulp** van je **ouders**?
 - *Indien ja:* Vind je dit leuk of niet? (*peilen naar of de respondent vindt dat haar ouders zich teveel bemoeien*)
 - *Indien nee:* Had je liever wat meer steun en hulp gehad van je ouders?
- Hoe zou je de **relatie** tussen jou en de **biologische vader** van je eerste kindje beschrijven?
 - Ben je tevreden met deze relatie?
- Ontvang je veel **steun en hulp** van je **partner**? (*verduidelijken dat partner niet biologische vader hoeft te zijn*)
 - *Indien ja:* Vind je dit leuk of niet?
 - *Indien nee:* Had je liever wat meer steun en hulp van je partner?
- Ontvang je veel **steun en hulp** van je **vrienden**?
 - *Indien nee:* Had je liever wat meer steun en hulp van je vrienden?
 - Is de relatie tussen jou en je vrienden veranderd door je zwangerschap?
 - *Indien ja:* Hoe is die relatie veranderd? Vind je dit erg?
- Is er **iemand anders of een organisatie** die je veel **steun en hulp** biedt?
- Bij wie kan je terecht voor een **luisterend oor**? Dit hoeft niet per se met je kinderen te maken hebben.
- Kan je beschrijven wat jou **motiveert of wat je drive is**?

Secundair onderwijstraject

Nu zullen er een aantal vragen volgen die te maken hebben met het middelbaar.

- Ging je **graag** naar de middelbare school voor je zwangerschap?
- Zat je nog op **school** toen je **zwanger** werd?
 - *Indien ja:*
 - Hoe was dat dan?
 - Wie heb je als eerste geïnformeerd?
 - Wat was je eerste gevoel?
 - Ging/ga je graag naar school tijdens je zwangerschap?
 - Hoe was die periode?
 - Als je er nu aan terug denkt, welke gevoelens komen dan naar boven?
 - Ging/ga je graag naar school na je zwangerschap?

- Heeft je school **aanpassingen** gemaakt voor jou?
 - *Indien ja: Wat hebben ze aangepast?*
 - Heeft dit jou geholpen?
 - Hadden ze nog iets meer kunnen doen?
 - *Indien nee: Wat vond je hiervan? Wat had jou kunnen helpen?*
- Hoe reageerden je **klasgenoten**?
 - Hoe deed deze reactie jou voelen?
- Ben/was je **gemotiveerd** om je **diploma** te halen?
 - *Indien ja: Wie of wat motiveert jou?*
- Ondervind/ondervond je veel **moeilijkheden** in het combineren van je zwangerschap en/of ouderschap met school?
 - Welke moeilijkheden ervaarde je?
 - Hoe denk je dat je hier beter in ondersteund kon worden?

Hoger onderwijstraject

Respondenten niet in hoger onderwijs

- Denk even terug naar **voor je eerste zwangerschap**. Had je voor je eerste zwangerschap al **overwogen** om een **opleiding** te volgen aan het hoger onderwijs?
- Overweeg je **op dit moment** een **opleiding** aan het hoger onderwijs?
 - Wat vinden je ouders hiervan? Ben je het hiermee eens?
 - Wat vindt je partner hiervan? Ben je het hiermee eens?
 - *Indien ja: Welke opleiding overweeg je?*
 - *Indien nee: Waarom niet?*

Respondenten in hoger onderwijs

- Denk even terug naar **voor je eerste zwangerschap**. Had je voor je eerste zwangerschap al **overwogen** om een **opleiding** te volgen aan het hoger onderwijs?
 - Is dit veranderd toen je zwanger werd?
- Welke opleiding volg je?
 - Wat wil je later graag gaan doen met deze opleiding?
- Hoe reageerden je **klasgenoten** toen ze hoorden dat je zwanger was / toen ze hoorden dat je een kindje hebt?
 - Wat vond je van deze reactie?
- Wat **motiveert** je om je **diploma** te halen?

- Is het **moeilijk** om je opleiding te **combineren** met je zwangerschap / ouderschap?
 - *Indien ja:* Kan je beschrijven wat er zoal moeilijk is?
 - *Indien ja:* Hoe zou je beter geholpen kunnen worden?

Respondenten hoger onderwijs gevogld

- Denk even terug naar **voor je eerste zwangerschap**. Had je voor je eerste zwangerschap al **overwogen** om een **opleiding** te volgen aan het hoger onderwijs?
 - Is dit veranderd toen je zwanger werd?
- Hoe reageerden je **klasgenoten** toen ze hoorden dat je zwanger was / toen ze hoorden dat je een kindje hebt?
 - Wat vond je van deze reactie?
- Was het **moeilijk** om hoger onderwijs met je zwangerschap / ouderschap te **combineren**?
 - *Indien ja:* Kan je beschrijven wat er zoal moeilijk was?
 - *Indien ja:* Hoe zou je beter geholpen kunnen worden?

Hoger onderwijs niet afgemaakt

Hoger onderwijs wél afgemaakt

• Mag ik vragen <u>waarom</u> je je opleiding niet hebt afgemaakt? • Heb je in de <u>toekomst plannen</u> om terug naar het hoger onderwijs te gaan?	• Wat <u>motiveerde</u> je om je diploma te halen?

Loopbaantraject

Ben je aan het werken of heb je in het verleden al gewerkt? *Indien ja:* Als laatste heb ik ook nog een aantal vragen die te maken hebben met je werk.

- **Wat** voor werk doe je nu?
- Ben je **zwanger** geworden terwijl je aan het **werken** was?
 - Hoe heeft je zwangerschap een impact gehad op je werk?
- Hoe heeft het **ouderschap** een **impact** gehad op je werk?
- Hoe **combineer** je jouw gezinsleven met je werkleven?
 - Is dit moeilijk?
 - *Indien ja:* Welke moeilijkheden ervaar je?
 - Wat zou kunnen helpen in de combinatie gezin-werk?

- Hoe **tevreden** ben je met je huidige job: op een schaal van 0 tot 10 waarbij 0 = heel erg ontevreden en 10 = heel erg tevreden?
 - Waarom geef je dit punt?
 - Wat heb je nodig om nog een punt omhoog te gaan?
- Heb je een gevoel van **werkzekerheid**?
- Was het **moeilijk** om in het begin een **job te vinden**?
 - **Wat** was er moeilijk?
- Heb je ooit het gevoel gehad dat je een job **niet hebt gekregen** omdat je een tienermama bent? Heb je ooit **vooroordelen** ervaren?
 - *Indien ja: Was dit soms, vaak, altijd?*
- Wat voor **plannen** heb je nog in de toekomst of ben je tevreden met je huidige job?

Zo dat was het. Dankjewel voor je tijd en deelname aan dit interview.

Heb je zelf nog vragen of wil je graag nog iets toevoegen?

Wil je graag de uitgetypte versie van dit interview ontvangen?

Bijlage 3. Blanco toestemmingsformulier

Geïnformeerde toestemming masterproef onderzoek

Het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders in Vlaanderen

Naam + contactgegevens:

Promotor:	Jan Van Bavel	jan.vanbavel@kuleuven.be
Begeleider:	Bieke Maes	bieke.maes@kuleuven.be
Student-onderzoeker:	Gitte Vandervoort	gitte.vandervoort@student.kuleuven.be

Het doel van dit onderzoek is om het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders in Vlaanderen in kaart te brengen. Dit wordt onderzocht door een combinatie van zowel een kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethode. Het kwantitatieve luik handelt over het verloop van het onderwijs- en loopbaantraject, terwijl het kwalitatieve luik gaat over de ervaringen, motivaties en ambities inzake onderwijs en loopbaan en de eventuele impact van de tienerzwangerschap hierop.

Het onderzoek vindt plaats in het academiejaar 2023-2024.

- Ik heb voldoende informatie gekregen omtrent het doel van het onderzoek.
- Ik begrijp wat van mij verwacht wordt tijdens dit onderzoek.
- Ik weet dat ik zal deelnemen aan volgend interview: het onderwijs- en loopbaantraject van tienermoeders, duur: +/- 40 minuten.
- Ik geef toestemming om een audio opname te maken van het interview.
- Ikzelf of anderen kunnen baat bij dit onderzoek hebben op volgende wijze: de bekomen resultaten zullen door Fara vzw gebruikt worden in vormingen over jonge ouderschap die aangeboden worden aan professionals en studenten. Daarnaast kunnen aangekaarte pijnpunten in de huidige ondersteuning mogelijk beleidsmatige implicaties hebben.
- Ik begrijp dat mijn deelname aan deze studie vrijwillig is. Ik heb het recht om mijn deelname op elk moment stop te zetten. Daarvoor hoef ik geen reden te geven en ik weet dat daaruit geen nadeel voor mij kan ontstaan.

- Ik begrijp dat in de context van dit onderzoeksgegevens worden verzameld die volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming als bijzonder gevoelig worden beschouwd. Ik geef dan ook expliciet mijn toestemming om deze gegevens in de context van dit onderzoek te verzamelen.
- De resultaten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden en mogen gepubliceerd worden. Mijn naam wordt daarbij niet gepubliceerd, anonimiteit en de vertrouwelijkheid van de gegevens is in elk stadium van het onderzoek gewaarborgd. De volledige dataset kan onder de beschreven geanonimiseerde wijze ter beschikking worden gesteld aan de wetenschappelijke gemeenschap.
- Ik weet dat er geen vergoeding voorzien is voor deelname aan het onderzoek.
- Ik wil graag op de hoogte gehouden worden van de resultaten van dit onderzoek. De student-onderzoeker mag mij hiervoor contacteren op het volgende e-mailadres: (zie hoger voor contactgegevens Gitte Vandervoort)
- Voor vragen evenals voor de uitoefening van mijn rechten (inzage gegevens, correctie ervan, ...) weet ik dat ik na mijn deelname terecht kan bij:
 - Gitte Vandervoort (zie hoger voor contactgegevens)
 - Jan Van Bavel of Bieke Maes (zie hoger voor contactgegevens)
- Voor eventuele klachten of andere bezorgdheden omtrent ethische aspecten van deze studie kan ik contact opnemen met de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie van KU Leuven: smec@kuleuven.be

Ik heb bovenstaande informatie gelezen en begrepen en heb antwoord gekregen op al mijn vragen betreffende deze studie. Ik stem toe om deel te nemen.

Datum:

Naam en handtekening respondent:

Naam en handtekening student
onderzoeker

